

SOT HØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 34 – november 2007 – årgang 18

Innhold

Leder	3
Den perfekte julegave: Almanakk for 2008	3
Stadig nye utfordringer...	3
«Den blå liste»	4
Bakkehavn – en sjokoladehistorie	6
Fra Østensjøvannet til Skullerud gård	14
Reven og hanen	15
Høstens vandring i sørenden av vannet	15
Spillet om Sarabråten	16
Østensjø Bydelspris 2007 – heder til Cathrine Senje	19
Torg og møteplasser	20
Bydelsdagen 2007 – Østensjøvannet rundt	22
Cathrines hjørne: Skolene rundt vannet	24
Østensjødagen 2007 – Bakkehavn gård tok i mot	30
Lys og asfalt	32
Søppel i bekken	32
Don Quijotes vepner	32
Grevling i Skulleruddumpa	33
Miljøtiltak – en miljøtrussel?	33
«Hundremeterskoger» – «grønne lunger»	34
Årets siste fugletur	36
Linerle hekket hos hestene	40
Trekkrekord –uten mellomlanding	41
Stor salamander i miljøparken!	42
Sauebeite på Bakkehavn i 2008	42
Lavere fartsgrense fra sommeren 2007	43
Stor snabelsvermer – 6 år siden sist	43
Floke i utløpet	44
Nytt fra Oslo Elveforum	45
Mandarinand (Aix galericulata) – art nr 218	46
Svanene i 2007	46
Heggspinnmøll – utbruddet i 2007	47
Bogerudmyra i Stortingets spørretime	48
Vadedammens rehabilitering, snart ett år etter...	49
Sprøytesåing på vollene rundt Vadedammen	51
Ny pumpe til Vadedammen	51

Oppdaget forurensning eller skadde dyr?

Ved forurensning, oljeutslipp eller lignende,
kontakt Vann- og avløpsetatens telefonvakt:
23 43 79 00 (hele døgnet!).

Ser du skadde dyr som kunne trenge hjelp,
ring Dyreambulansen på 02222 (kommunal instans)
eller Fuglehjelpen: 90 08 61 61.

Forsidefoto

Bakkehavn gård sett fra vest,
med kanadagullris i forgrunnen.
Fotograf: Leif-Dan Birkemoe

ØSTENSJØVANNETS VENNER

POSTBOKS 77 OPPSAL

0619 OSLO

Redaksjon

Leif-Dan Birkemoe

Paul Fekjær

Amund Kveim

Audun Brekke Skrindo

Design og layout

Audun Brekke Skrindo

Grafisk produksjon

Mediehuset Gan

E-post/nettsider

post@ostensjovannet.no

www.ostensjovannet.no

Sothøna

ISSN: 1504-0615

Organisasjonsnummer:

983 034 446

Anonnsesider

Globus Trading/John Liberg

22 26 05 17

Logo

Anne Durban

Opplag

2600

Foreningens styre

Leder: Amund Kveim

22 27 43 86

Nestleder/kasserer: Leif-Dan Birkemoe

22 27 51 93

Sekretær: Audun Brekke Skrindo

22 26 40 10

Styremedlemmer

Tove Andersen

Johan Mollatt

Tore Nesbakken

Eirik Wærner

Varamedlemmer

Paul Fekjær

Guro Funjem

Jan Muribø

Hans Englund

Medlemskontigent 2007

Hovedmedlem kr. 100

Husstandsmedlem kr. 10

Foreninger m.m. minst kr. 400

Firma/bedrift m.m. minst kr. 800

Bankkontoer:

Kontigentkonto: 5082 07 54112

Driftskonto: 7874 05 56761

Redaksjonen avsluttet 11.11.2007

Vi takker annonsørene for støtte til utgivelse av bladet!

Leder

Leder i Østensjøvannets
Venner: Amund Kveim

Stadig nye utfordringer...

Hvor blir det av oppfølgingen av Miljøpark-vedtaket?

Friluftsetatens forslag til forvaltningsplan for Østensjøområdet er endelig ferdig, og er nå levert rådhuset for politisk behandling. Det har tatt over tre år å utarbeide denne, og vi har i hele denne perioden utvist tålmodighet fordi planarbeidet har vært grundig og ambisjonene store. Det er derfor nå på høy tid at Oslo kommune avsetter de nødvendige midler både til rehabiliteringsarbeider og til løpende skjøtsel av området.

Vi hadde forventet at byrådets budsjettforslag ville inneholde de nødvendige øremerkede midler for å få igangsatt arbeid i 2008, men selv etter finlesing av budsjettet kan vi ikke se spor av dette. Dette må bystyret rette opp ved sin behandling av budsjettet nå før jul.

Alna Miljøpark – åpent vassdrag fra marka til fjorden

Østensjøvannet er en del av Alna-vassdraget og avløpet fra Østensjøvannet munner ut i Alna ved Bryn jernbanestasjon. Så å si alt vannet går i dag imidlertid gjennom en utsprengt tunnel fra nordvestenden av vannet, mens den gamle Østensjøbekken nesten gror igjen. Nå starter arbeidet med en samlet plan for Alna og fokus settes også på sidebekkene. Dette gir oss fornyet håp om å reetablere Østensjøbekken som en levende bekk i en blågrønn korridor mot Alna.

Østensjøbekken bør absolutt hentes opp i dagen gjennom gamle Høyenhall fabrikker og forbi Bryn senter. Utfordringen blir å føre vannet videre i et område preget av veier, tunneler og jernbanespor. Men, dersom det blir mulig å få Alna opp i dagen gjennom Lodalen og videre ned mot Bjørvika, må det da finnes muligheter også for Østensjøbekken.

Fjernvarme - et miljøskadelig miljøtiltak?

Som miljøorganisasjon hilser vi kommunens satsing på fjernvarme velkommen. Men hensikten helliger ikke alle midler. En fem til ti meter bred grøft gjennom naturreservatet, og en oppgraving av Miljøparken langs hele Østensjøveien, er så uheldig at alle andre muligheter må være vurdert før man i det hele tatt tenker tanken.

Fremføringsaksene bør selvfølgelig legges utenom, selv om dette skulle medføre høyere kostnader. Naturen rundt Østensjøvannet er unik og sporene etter et massivt og årelangt anleggsarbeid blir ikke borte selv om grøfter til slutt fylles igjen og tilsås. Intensjonene bak fredningsvedtaket og verneplanen Østensjøområdet Miljøpark var jo nettopp å sikre området mot slike nye inngrep.

Den perfekte julegave: Almanakk for 2008

Kjøp Østensjøvannets Venners almanakk for 2008 og støtt vårt arbeid for vern og skjøtsel av Østensjø-området.

Almanakken kan kjøpes på Deichmanske biblioteks filialer på Oppsal, Bøler og Lambertseter. Vi forventer at den blir lagt ut for salg i begynnelsen av desember. Pris: kr 40,- pr. stk.

«Den blå liste»

Av: Amund Kveim

Foto: Leif-Dan Birkemoe

I løpet av de siste 100 årene er store deler av Oslo og Akers vassdrag i form av elver, bekker og dammer forsvunnet. Særlig gjelder dette de sentrale strøk av byen, men også i de øvrige bebygde områdene var det helt inntil nylig vanlig å legge bekkene i rør. Bekkene var ofte forurenset av kloakk, de representerte en fare for barn og de var i det hele tatt bare en plage.

Først nå i de senere år har tendensen snudd. Nå ser vi på Oslos gjenværende blå-grønne korridorer som en verdifull del av bybildet, og vi erkjenner at områdene ofte har et stort biologisk mangfold. I tillegg vil de fleste nå mene at vassdragene gir rike lærings-, opplevels- og rekreasjonsmuligheter for både store og små.

Elver og bekker skal åpnes

De kommunale myndighetene har fulgt opp dette med en prinsippbeslutning om at ingen bekker lenger skal lukkes, og at både elver og bekker skal åpnes der det er mulig. Problemet nå er at ingen

lenger husker hvor bekkene gikk og det er derfor vanskelig å se konsekvensene av de mange regulerings- og byggesaker som til enhver tid behandles.

Oslo Elveforum, som Østensjøvannets Venner står tilsluttet, har derfor tatt initiativ til å utarbeide en «Blå liste» som viser hvor Oslos åpne og lukkede vassdrag går. Navnet er ment som en parallell til Byantikvarens «Gule liste», en oversikt over bevaringsverdige bygninger.

Bølerbekken

Østensjøvannet, som er en del av Alnavassdraget, er registrert med alle tilløpsbekker. Først og fremst har vi Bølerbekken som har sitt nordligste utspring i noen myrdrag øst for Trasop, får tilløp fra Skøyenputten og deretter Ulsrudvann, den gjenfylte Bølerkulp (nå Haraløkka idrettsanlegg) og tilsist en bekk som kom ned Bølerlia. Så å si hele dette vassdraget er lukket fra Markagrensens og ned til Bøler kirke. Vest for Eterveien stuper bekken ned i den flotte Bølerfossen før den renner rolig ut i Østensjøvannet.

Ulsrubekken

Ulsrubekken har sitt utspring helt oppe på Fuglemyra øverst på Oppsal. Denne renner fritt i et kort parti mellom Østmarkveien

Ulsrubekken renner fritt i et kort parti mellom Østmarkveien og T-banelinjen før den igjen er lagt i rør ned til Østensjøveien.

og T-banelinjen før den igjen er lagt i rør ned til Østensjøveien. Herfra renner den åpen gjennom Almedalen, over Østensjøsjorde og ut i Østensjøvannet.

Bølerbekken har sitt nordligste utspring i noen myrdrag øst for Trasop, får tilløp fra Skøyenputten og renner i rør ved Bjartbakken, men kommer ut i dagen like nedenfor.

Smedbergbekken renner åpen ut i Østensjøvannet.

Smedbergbekken og Langerudbekken

Videre har vi Smedbergbekken som har sine kilder i området Langemosen der en bekk kommer ned fra Lambertseter, en fra Karlsrud og en helt nord fra Ryen. Størsteparten av bekkeløpene vest for Enebakkveien og nord for Smedbergveien er dessverre lukket. Langerudbekken som rant ned Løvsetdalen er imidlertid nå gjenåpnet i området fra Bakkehavn til Bogerudmyra

Forsvunne bekker

Men det er også en rekke andre mindre og til dels forsvunne bekker som vi må lete etter og til dels sette nye navn på idet

Rustadbekken kommer ut i dagen sør i Bogerudmyra. Her kommer også overføringsvannet fra Nøkle vann.

de gamle ofte er glemt. Vi har Godliabekken som ligger under Låveveien, Grønliabekken, Bogerudbekken, Rustadbekken, Manglerudbekken og sikkert enda flere. I tillegg har vi selvfølgelig det opprinnelige avløpet fra vannet, Østensjøbekken, som renner åpen langs Granhekkveien ned til Mølledammen ved Christinedal.

Den er en stor utfordring å gjenfinne de gamle bekkeløpene og lete etter gjenåpningsmuligheter. Størst åpningspotensiale har trolig Bølerbekken som bør kunne åpnes fra Adventistkirken på Ulsrud og ned mot Bøler senter, og deretter i området ved Bøler kirke.

Dammer

Oslo Elveforum har også tatt initiativ til å få registrert Oslos mange dammer, både de naturlige og de anlagte, de fremdeles eksisterende og de forsvunne. Omtrent alle gamle gårder og husmannsplasser hadde egne gårdsdammer og i tillegg fantes det en rekke naturlige dammer i det som nå heter Østensjø bydel. Vi har registrert rundt 30 slike, men det fantes sikkert flere.

Kanskje Sothønas lesere kan huske de gamle bekkenavnene, vet om dammer som har forsvunnet eller har gamle bilder? Vi tar mer enn gjerne imot innspill.

Ulsrubekken går i rør ned til Østmarkveien.

Bakkehavn – en sjokoladehistorie

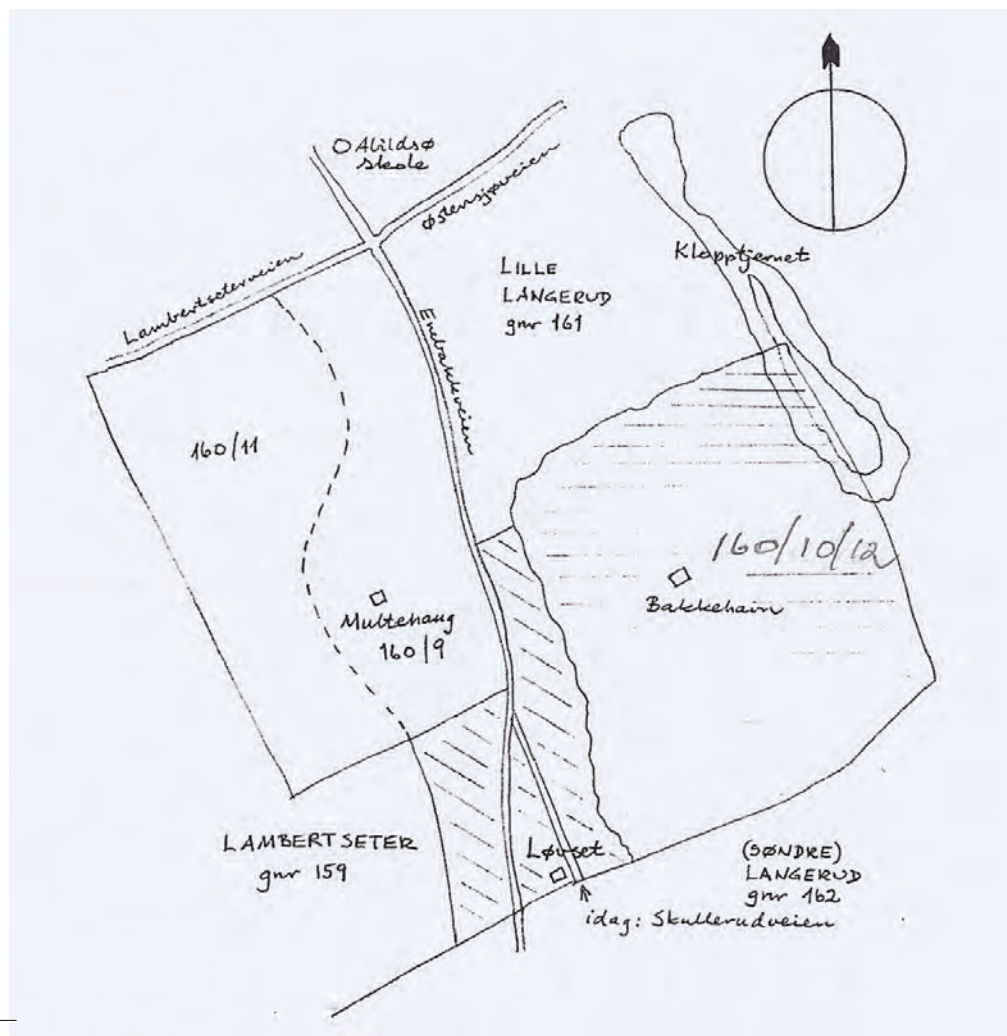
Av: Leif-Dan Birkemoe

Bakkehavn gård har kort historie sammenlignet med Abildsø og Østensjø, de to andre gårdene som ligger innenfor Østensjøområdet miljøpark. Eiendommen tilhørte den sørlige del av Abildsø gård, med gårdsnummer 160, bnr. 1, helt til delingen av gården i 1875. Da kjøpte grosserer og godseier H.C. Mathiesen på Linderud den del av eiendommen som lå sør for Smedbergbekken inklusive den såkalte Abildsøskogen i vest. Denne parsellen ble bruksnr. 5 og etter at en gård ble bygget litt nord for Abildsø skole, kalt Søndre Abildsø. Ved delingen stod det en plass, Bakken, også kalt Lopperud, litt vest for dagens bygning på Bakkehavn, rett ved Enebakkveien i området til Abildsø Bo- og rehabiliteringssenter. Det er imidlertid en viss mulighet for at Luserud og Bakken har vært to adskilte plasser. Navnet Bakkehavn dukket først opp helt på slutten av 1800-tallet.

Utsnitt av kartet til Juell Bremer fra 1800 (tillatt gjengitt av Statens Kartverk). Luserud er avmerket og Bakkehavn fra 1898 er lagt inn for å illustrere plasseringen.

«Parcellen Bakkehagen» med naboeiendommer. Kartskissen er tegnet av Reidar Brevik og gjengitt i Søndre Aker historielags årbok 1997 til en artikkel om Multheaug, bruksnr. 9. Skissen baserer seg på grenser fra 1892.

«Parcellen Bakkehagen»

14. juni 1892 ble det holdt en såkalt skylddelingsforretning, dvs. en sammenkomst for å dele opp eiendommen i flere selvstendige enheter. Denne dagen var det tre nye bruk som så dagens lys. Skylddelingsforretningen samlet fire lagrettemenn oppnevnt av lensmannen i tillegg til to personer som representerte grosserer H.C. Mathiesen for å skyldsette eiendommen Abildsø, Gnr. 160, Bnr. 5 (søndre) «av skyld 38 mark og 83 øre i Aker Tinglag». «Parcellen Bakkehagen» ble utskilt med eget bruksnr. 10 til den 36-årige Theodor Opsahl, fra nabogården Søndre Bogerud som han eide sammen med sin bror Svend. Grensene ble fastsatt langs grøfter, grensepæler, et dalføre med en liten bekk som senere har fått navnet Langerudbekken, veier og naboeiendommer. I nord grenset eiendommen delvis til Østensjø (Lille Langerud), i sør til Langerud, i vest til en ny parsell Løvset (langs Langerudbekken) og i øst til Bogerud. Parsellen ble fastsatt til 1/36 del av den samlede eiendom, «skyld 1

Jørgensløkken på Oppsal, senere kalt Jørnsløkken og til sist Solbakken. På denne gården ble Olaf Larsen født i 1867. Jørnsløkkveien er oppkalt etter gården.

mark og 8 øre». Plassen Bakken nevnes også i skylddelingsdokumentet. Parsellen ble benevnt «Bakkehagen» etter plassen Bakken. Samme dag fikk parsellene Løvset bruksnummer 8 og Multehaug nr. 9. Se kartskisse.

«Bakkehagen» skifter eier

Trolig hadde Theodor Opsahl planer om å utvide jordveien vestover fra Bogerudmyra, men antagelig fordi han ikke greide avdragene, solgte han noen år etter parsellen til sin tremenning Olaf Larsen fra Jørgensløkken (Jørnsløkken) på Oppsal. Skjøtet, datert 25. oktober 1897, hadde en rekke heftelser og anmerkninger, bl.a. om beiteretter på deler av eiendommen overlevert fra bruk nr. 1. Om disse noen gang fikk konsekvenser er uvisst. I 1811 var det en tinglysning om årlig levering av havre til «Chr. Universitet». I en kontrakt tinglyst i 1876 nevnes det «tjenestehestehold», noe som kan være opphavet til havnehagen. Kjøpesummen var kr. 4000.

«Bakkehavna» oppstår

Allerede 5. november utskilles det en parsell med bruksnr. 12 fra det opprinnelige bruksnr. 10 som ble kalt «Hovedbølet». Bruksnr. 12 var en tomt, gjerne passende for en villa. Beliggenheten var som nå, høy og fri med god utsikt.

Olaf Larsen må ha hatt planene klare, men ingen kilder sier hva han ville gjøre med den største parsellen. Det kan ha vært en avtale med sin tremenning Theodor Opsahl om å leie dette ut til for eksempel beitemark. Theodor må fortsatt ha vært interessert i jordstykket fordi han i 1904 kjøpte tilbake en bit av den samme parsellen, nemlig jordstykket

nord for oppkjørselen til Bakkehavn og den nåværende Langerudsvingen. Om trent samtidig ervervet Theodor omkring 40 mål mellom Klopptjern og foten av Bakkehavntoppen. Theodor eide Søndre Bogerud fra 1882 sammen med sin to år eldre bror Svend som overtok Oppsal i 1888. Først i 1914 kunne Theodor 58 år gammel løse ut sin bror og bli eneier av Bogerud. Dermed opphørte presset på Bakkehavn, må vi anta. Bakkehavn ble på flere måter knyttet til bl.a. Bogerud, Oppsal og Løvset, men det tilhører mer gårdshistorien for de andre gårdene.

Det som er klart er at det skjedde mye på boligmarkedet i Christiania på slutten av 1890-tallet som kan ha endret planene. Olaf Larsen bygget trolig først den store villaen som han ga navnet «Bakkehavna» til bruk for seg selv om sommeren på den minste parsellen (bnr. 12), men underveis ble det klart at planene med utnyttelsen av stedet for han personlig endret seg radikalt.

Olaf Larsen står i skjøtet oppført som fabrikkeier, en litt uvanlig tittel på en som bygger en bondegård. Hva slags fabrikkeier var han?

Olaf Larsen og sjokoladen

En gang mot slutten av 1880-tallet var kolonialgrossisten Fredrik Christensen på rugdejakt i Sarabråtskogen ved Beverlia. Han var sammen med sin nevø Albert Hjort, sønnesønn av lensmann Hjort i Østre Aker som den gang holdt til på Malerhaugen. I Beverlia traff de Olaf Larsen, en fremmelig unggutt som hadde fattet sterk interesse for sjokolade. Olaf Larsen hadde til og med innrettet et lite laboratorium der han laget spisesjokolade

med krem som han solgte i byen. Otte-sens Chokoladefabrikk holdt på denne tiden til på Bryn, der Olaf Larsen var arbeider i to år. Olaf Larsen bodde på Jørgensløkken (senere kalt Jørnsløkken og Solbakken) sammen med sin far og fire søsken. Jørgensløkken (nordre) lå bare et par steinkast fra Beverlia.

Fredrik Christensen ble interessert og da han var importør av kolonialvarer

Lokket til en sjokoladeboks fra A/S Olaf Larsen Chokoladefabrik rundt århundreskiftet. Fabrikken opprettet hold navnet til 1930 da det ble endret til ASOLA (AS Olaf Larsen).

fikk han også forbindelse med kakao-leverandører. Maskiner ble kjøpt inn og lokaler leid (Værksgt. 25) like ved Rodeløkkens Jernstøperi og Mekaniske Verksted. Dampkraft til driften ble ledet derfra. Og Olaf Larsen fulgte med som sjokoladeprodusent. På et møte hjemme hos lensmann Hjort, ble det bestemt at fabrikken skulle hete «Freia», etter Fredrik Christensen hustru Frida. Etableringsåret var 1889.

Nå forholdt det seg slik at kolonialgrossist Fredrik Christensen var kunde av et agenturfirma som ble ledet av trønderen Johan Throne Holst. Disse to var kommet

Bakkehavn i 1898 like etter at gården ble bygget. Mannen med en hund på armen er bruker og fra 1899 gårdens eier Dinius Soot Pedersen, far til Valborg (gift Holmsen), nederst til venstre. Gutten på hesten er Guttorm Soot Pedersen. Personen med hatt til høyre er trolig Olaf Larsen. De øvrige personene bodde sannsynligvis også på gården. Hovedbygningen, i sveitserstil, er trolig tegnet av arkitekt Eduard Carlén (1866–1959).

på kameratslig fot. En vårdag i 1892 var de på en spasertur i Østre Aker. På turen fortalte Christensen om sin lille sjokoladefabrikk på Rodeløkka. Han skrøt av den, men Throne Holst forstod at den ga lite glede og enda mindre fortjeneste. Kort sagt han ville selge den.

Freia på Rodeløkka i 1892 – i den tiden Olaf Larsen var verkmester og fabrikkbestyrer. Freialogoen er fra 1900.

Throne Holst hadde lenge gått med planer om å kjøpe en fabrikk, og som han sier i sine erindringer – «jeg så meg alt i ånden som fabrikkeier – av Freia Chocolate Fabrik». Fabrikken med utstyr og ansatte ble innspektuert. Verkmester Olaf Larsen kunne han stole fullt på hva det tekniske angikk. Johan Throne Holst kjøpte Freia, men Olaf Larsen var den egentlige bestyrer av fabrikken. I 1894 ble en reorganisering gjennomført med

dannelsen av et nytt interessentskap og Olaf Larsen skjøt inn kapital slik at han stod for 1/8 av kapitalen. Olaf Larsen avanserte fra verkmester til fabrikkbestyrer med en årlig lønn på 1200 kroner. Til sammenligning hadde Throne Holst kr. 2.500. Kapitalen som Olaf Larsen disponerte skaffet han seg ved å delta i byggespekulasjoner som da så vidt hadde begynt i Kristiania.

Throne Holst sier i sine memoarer at han etter noen år ville la Freia gå over til aksjeselskap. Et sterkt, for ikke å si avgjørende hensyn, var at han ville avvikle forbindelsen til Olaf Larsen, som mer og mer var blitt byggespekulant og mindre og mindre verkmester. Ved å danne et aksjeselskap kunne han utløse Olaf Larsen, noe Throne Holst så som en nødvendighet for å kunne bygge videre på et sunt grunnlag. På advokatkontoret til Knagenhjelm 3. mars 1898 ble aksjeselskapet dannet. Da var det 60 ansatte og den ukentlige arbeidsmengden ble satt ned fra 60 til 56½ timer.

Fra Freia til A/S Olaf Larsen Chokoladefabrik

Olaf Larsen startet sjokoladefabrikken sammen med Fredrik Christensen i 1889 og solgte seg ut i 1898. Han hadde derfor om lag 10 års erfaring fra sjokoladeproduksjon, 8–9 år på Freia og et par år fra Ottesens Chokoladefabrikk, da han startet sin egen virksomhet. Litt erfaring fra hjemmeproduksjon av sjokolade kom sikkert godt med.

På det tidspunkt Olaf Larsen kjøpte parsellen Bakkehagen var han fabrikkbestyrer på Freia, da han solgte gården Bakkehavna var han eier av egen fabrikk. Bygningene på gården ble raskt oppført etter kjøp av parsellen. Den 20. oktober 1899 skjøtet Olaf Larsen eiendommen med bygninger til sin svoger Dinius Soot Pedersen, gift med Olaf Larsens søster Hanna Sofie.

Olaf Larsen trakk seg 31 år gammel ut av Freia i 1898 og etablerte samme år sin egen sjokoladefabrikk, A/S Olaf Larsens Chokoladefabrik. Det er derfor sannsynlig at han, omtrent samtidig som fabrikk ble planlagt, satte i gang å bygge sin sommervilla «Bakkehavna» i sveitserstil, den første på eiendommen når vi ser bort fra plassen Bakken. Umiddelbart etter ble de øvrige bygninger satt opp, sidebygning, låve med fjøs og stall. Flere ting tyder på at alle bygningene var på plass en gang i 1898. Et bilde av eiendommen med alle bygningene er datert dette år.

Olaf Larsens transaksjoner på boligsektoren fikk trolig et betydelig tilbakeslag under krakket i 1899. Den finansielle situasjonen førte til at både sommerhuset,

Familiesamling på tunet foran våningshuset som den gang var omgitt av et gjerde, trolig for å holde dyra på avstand. Det er Valborg Holmsen (f. Soot Pedersen) som holder sin datter Thelma på armen. Til høyre for henne står Lina (Annolina) Holmsen, deretter hennes sønn og eier av gården Rolf Holmsen og bror til Valborg, Guttorm Soot Pedersen. Av de tre barna står Johan og Thoralf i første rekke. Bildet er tatt på slutten av 1920-tallet.

som ble gårdens våningshus, og de øvrige bygninger på gården ble solgt til hans søster og svoger for kr. 17 000. Det er derfor lite trolig at Olaf Larsen noen gang bodde fast på Bakkehavn verken sommer eller vinter. I folketellingen 1900 står han oppført med bolig i Grønlandsleiret 23.

Som før nevnt skjedde det mye i årene 1897 til 1899 som gjør situasjonen uklar når det gjelder utviklingen av «parsellen Bakkehagen». Det kan selvsagt ha vært planene fra første stund at Olafs søster og svoger skulle få kjøpe gården, mens han selv bodde på «Bakkehavna».

Freia-penger og kapital fra transaksjoner i «jobbetiden» danner trolig grunnlaget for utviklingen av Bakkehavn. På en måte kan vi si at Bakkehavn er en konsekvens av Freiasjokoladens første år.

Beretningen om Olaf Larsen og Freia er tatt inn i Karsten Alnæs norgeshistorie «Historien om Norge» (bind IV, side 196), under hovedavsnittet «Kimer til velferdsstat» med overskriften «En sjokoladehistorie», i stor grad bygget på boka til Erik Rudeng, sjokoladekongen Johan Throne Holst. Fortellingen tas opp som et eksempel på en hverdagshendelse med spirende konsekvenser for velferdsutviklingen i Norge. I vår noe mer detaljerte og utvidete beretning får den et lokalhistorisk tilsnitt, ikke minst med større angivelse av familie-, gårds og stedsnavn.

Litt mer om sjokoladeproduksjon

Rundt 1914 var produksjonen i Olaf Larsens sjokoladefabrikk ca. 1 million kg sjokolade pr. år. I 1930 ble navnet endret til ASOLA – A/S pluss initialene O og LA til eieren. IFA-pastillen ble lansert dette året. I 1965 overtok Kiellands fabrikk ASOLA og i 1975 kjøpte Nidar opp Kielland fabrikk. IFA-pastillen er fortsatt et godt merkenavn mer enn 75 år etter lanseringen, anbefalt av Ivar F.Andresen (1896–1940), trolig fetter til Olaf Larsen.

Bildet viser Bakkehavn gård ca. 1940. Eva Holmsen skimtes til venstre.

Bakkehavn med naboeiendommene fra lufta omkring 1950. Bilde viser tydelig Langerudbekkens trasé som dannet gårdens grense mot vest. Påskriftene, av Eva Tomter, viser noen steds- og familienavn. Ved navnet Hakkim ser vi gården Løvset som nå er revet. På bruket Granli bodde Jenny og Georg Løvseth, bror til Hans Løvseth på Oppsal gård.

For familien var Bakkehavn alltid knyttet til Olaf Larsen. Han var en driftig fabrikkier og dyktig forretningsmann. Mange av hans slektninger fikk både jobb og avla trivelige besøk i hans sjokoladefabrikk, først i Københavngata. Derfra flyttet bedriften til Platous gate/Grønlandsleiret, Christian Krohsgate og endelig til Akersbakken 10 i 1911 hvor bedriften var til den ble overtatt av Kiellands fabrikker.

Slekten førte Bakkehavn videre

Kjøper av Bakkehavn i 1899 var som nevnt den 37 år gamle Dinius Soot Pedersen (f.1862) fra Urskog i Akershus, en av etterkommerne etter kanalbyggeren Engebret Soot (1786–1859) og hustru Anne Olsdotter. De fikk seks barn og 39 barnebarn, hvorav Dinius var et av barnebarna. Hanna Sofie Larsen var 40 år (f.1859) fra Jørgensløyken. Hennes far

gårdbruker Lars Hansen Jørgensløyken (f.1825) og hustru Johanne Simensdatter fikk fem barn, men hun døde i barselseng i 1874. Hanna Sofie var da 15 år og den eldste av barna. Hun bestyrte derfor huset for faren i noen år til hun giftet seg mot slutten av 1880-årene. Broren Olaf var ved morens død bare 7 år og Hanna Sofie må på mange måter ha vært som en mor for Olaf. Trolig hadde Olaf derfor sterke følelser for sin søster som han ville tilgode-se dersom anledning bød seg.

Hanna Sofie og Dinius fikk tre barn, dateren Valborg (f. 1893) og de to brødrene Guttorm (f. 1890) og Olaf (f.1895). Det ble Valborg som førte gården videre idet hun giftet seg med Rolf Kristian Holmsen (1887–1968) fra Lofsrud gård. Rolfs slekt, den såkalte Tukkebøllinjen i Holmsenslekten med opphav på Egeberg gård i Enebakk, kan følge sine aner tilbake til 1500-tallet. Mor til Rolf, Annoline (Lina) Holmsen ble født på Kåtorp i Spydeberg og hun bodde på føderåd i flere år på Bakkehavn.

Valborg og Rolf fikk fem barn: Johan (1918–1968), Thoralf (1919 –1992), Thelma (1920–1978), Hanna (1925 –2001) og Eva som ble født i 1934. Det ble eldste bror, Johan, som sammen med

sin far Rolf fortsatte gårdsdriften til den opphørte på 1960-tallet.

Det bodde mange mennesker på Bakkehavn, noe det egentlig var god plass til i det toetasjers hovedhuset som også hadde rom i loftsetasjen. Sidebygningen, også kalt «veslebygningen», hadde fire værelser både i første og annen etasje. Der ble det leid ut rom til så vel familier som enslige. Allerede i 1900 er det registrert 13 personer på gården. To av disse var født i Høland så det var sikkert bekjente av Dinius som fikk losji på gården.

Driftsbygninger, besetning og drift

Driftsbygningene var relativt store. Stallen var på ca. 94 m² med tre spiltau, dvs. oppstillingsplass for tre hester og vognskur i ett rom. Fjøsset var på ca. 285 m² med plass til 20 kuer. Det var flere rom samt over- og underlåve. I nord var det en toseters do. Branntaksten på gården var i 1900 ca. kr. 30.000.

Ett år etter at bygningene var reist på Bakkehavn får vite at det var en hvit telemarksku og en rød og hvit ku, til sammen to kuer på gården. Etter størrelsen på fjøsset hadde kyrne god plass. Videre var det en hest som står oppført som blå hoppe. Den hadde også god plass og må ha hatt det litt ensomt til å

Gårdsdam sør for hovedhuset på Bakkehavn mot eiendommens høyeste punkt. Dammen ble gjerdet inn da boligene på Lille Langerud ble bygget i 1947, men ble fortsatt sett på som en risikofaktor og derfor fylt igjen noen år senere. Vannet var rent og dammen hadde stor dybde. Bildet viser Thelma Holmsen som tar seg et bad på slutten av 1930-tallet.

begynne med. Av fjærkre finner vi 18 høner og en hane.

På gården ble det dyrket korn, høy og poteter. Til bruk i dette arbeidet finner vi forskjellige redskaper. Høyvogn, langsele, varevogn, diverse arbeidsvogner og sleder bl.a. til gjødselbruk. Et utvalg harver av jern (valseharv, labbeharv, rett-tindhav), treplog, hakkelsmaskin og maskinrulle. Det gjeveste de hadde var nok en trille, dvs. et firehjuls hestekjoretøy for 4–5 personer. Det var sikkert den blå hoppe som fikk gleden av å trekke familien når Hanne Sofie og Dinius med barna skulle på besøk til Jørgensløyken. Ellers var nok karjolen, énspent, tohjuls hestekjoretøy med ett sete foran og ett bak, den raske og lette befordring i det daglige for Dinius.

Gårdsdrift og krigstid – fra 1900 til 1948.

Gårdsbruket var på ca. 60 mål etter salget til Theodor Opsahl tidlig på 1900-tallet. Av husdyr var det storfe, hester, griser og sauer. Ull fra sauene ble levert til en ullvarefabrikk i Brummundal. I en periode var det også geiter. Hønselhold har alltid vært en del av husdyrholdet. Kraftoverføringslinjen fra Solbergfoss går tvers over eiendommen. Etablering av mastefundamentene var en tinglysningssak i 1914 og folk på gården fikk jobb med å delta i byggingen av kraftlinjen.

Vann ble i den første tiden hentet i en brønn eller oppkomme. Det er for øvrig tinglyst en rett i 1904 i forbindelse med Theodor Opsahls tilbakekjøp av et lite jordstykke, mot betaling, til å ta vann fra et oppkomme i delet mellom bnr. 10 og 12. Det kan bety at vann ikke var det

enkleste å få tak i, selv om både Langerudbekken og Klopptjern lå i nærheten. Gårdsdammen lå ved det sørøstre hjørne av sidebygningen.

Skråningen ned mot Mercantilbanen ble kalt Fjøsli. Der gikk kuer og okser på beite. Hvert år var det gressbrann på jordet ned mot området der Abildsø Bo- og rehabiliteringssenter nå ligger. Her ble det dyrket korn og poteter.

Eieren Rolf Holmsen på Bakkehavn gård i arbeid på jordet mot Bogerud-siden. Hesten heter Lydia. Bildet er tatt på slutten av 1940-tallet.

På «Bakkehavntoppen» eller «Bakkehavnfjellet», som det også ble kalt, var det en dyp dam man kunne bade i på 1930-tallet. I sin tid var det nok en drikkevannskilde. Den ble fylt igjen da man startet byggingen på Lille Langerud for å sikre at ingen falt i dammen. Gjerdet ved skrenten ble satt opp på samme tid.

Bakkehavn fikk besøk av tyskerne allerede de første dagene i april 1940. På Bakke-

havntoppen satte de opp en lyskaster for søk etter fly. Noe senere ble det etablert et luftvernatteri med lytteapparat og lette luftvernkanoner (20 og 37 mm). I området stod det fem tyskerbrakker som forlegning hvorav en var for offiserer. De benyttet også de bygningene som stod igjen på Nordre Langerud gård etter våningshuset som brant ned ca. 1912. En ny brann på Nordre Langerud 4. januar 1945 slettet sporene av gården og på slutten av krigen forlot tyskerne stillingen. Eva Tomter husker at tyskerne kom ned til gården og var særlig interessert i grisene. Under Bakkehavnfjellet fra Rustad-siden sprengte tyskerne ut tilfluktsrom, men det er ingen synlige tegn etter det idag.

Det ble levert varer til utbyggerne av Lille Langerud i de første årene etter krigen – 2 liter melk, egg og fløte var vanlig bestilling. Det var også noen leveranser til trykdeboligen. Sindrebakken – akebakken ved Lille Langerud, var en populær bakke for barna. På toppen er det registrert to gravhauger fra jernalder som egentlig ikke er lett å se. Byantikvarens kart viser to røyser som er fredet. Man må anta at det også har gått et gammelt veifar over toppen kanskje med tilknytning til oldtidsveien ved Langerud Sykehjem.

Kommunen tar over

Rett etter 2. verdenskrig ble glassverandaene i hovedhuset bygd inn. Huset fikk dermed det utseende vi kjenner i dag.

Som for de fleste gårder i Aker i årene etter krigen ble Bakkehavn ekspropriert

Hesten «Brann» ved låven på Bakkehavn gård ca. 1938. Driftsbygningen brant ned i 1955 og ble ikke bygget opp igjen.

Valborg og Rolf Holmsen ved hønsehuset på Bakkehavn gård. Dette hønsehuset, som lå nord for låven, ble ikke berørt av brannen i 1955 da låvebygningen brant ned. Det gamle hønsehuset sør for låven brant ned og med den gikk også hønene som hadde tilhold her tapt. Bildet er trolig tatt på slutten av 1950-tallet.

av Oslo kommune i 1948/49. Gården ble deretter bortforpaktet, år for år, til den tidligere eier Rolf Holmsen og sønnen Johan som drev griseoppdrett.

Uthusbygningen brente ned over hodene på grisene

Den mest dramatiske dagen på Bakkehavn inntraff ved 23-tiden lørdag 23. juli 1955, omtrent fem år etter at kommunen hadde overtatt. Det begynte å brenne i uthusbygningen med låve og fjøs. Det var et sjokk, forteller Eva Tomter, datter til Valborg og Rolf Holmsen, som fikk varslet om brannen. Hun bodde da i 2. etasje. Det samme gjorde også hennes foreldre. Osloavisene ga i sine mandagsnummer en levende beskrivelse av det som skjedde: *–87 griser stod tett pakket i et kjellerrom mens uthusbygningen på Bakkehavn gård på Lille Langerud brant ned over dem natt til søndag. Ilden slikket over hodene på grisene, og vi var nærmest himmelfalne da de gryntet i beste velgående etter at brannen var sløkt, sier branninspektør T.Moe til Arbeiderbladet.*

Ei grisepurke og ni grisunger som stod i en binge oppe i selve uthuset, omkom i de voldsomme flammene. Videre brant 150 høner inne, mens gårdens to hunder ble reddet ved at de la på sprang vekk fra flammene.

Uthusbygningen ble så godt som total-skadd. Dessuten gikk årets høyavling, to høyvogner, to gjødselkjerrer, en høyrive, en slåmaskin, ploger og harver, en del

halm og fem sekker havre opp i røyk. Rolf Holmsen hadde assurert for 30.000 kroner og i tillegg var grisene assurert for 30.000 kroner.

Hovedhuset var lenge truet og alt innbo ble for sikkerhets skyld båret ut av politi, HV-folk og naboer samtidig som man sprøytet vann på veggene. Det samme gjorde man med sidebygningen. *Det var to store tankvogner som kom frem før man fikk lagt ut 400–500 meter slanger med tilstrekkelig vann, som reddet disse to bygninger,* forteller Aftenposten. Gårdens eneste hest var på beite i havna og ble ikke berørt, men brevduene til Johan Holmsen som hadde tilhold i et dueslag ved uthuset ble skremt, forteller Eva. Hvor mange som omkom av de verdifulle brevduene vites ikke. Det gjengis i avisene at det var Rolf Holmsen som stelte dyra, mens sønnen Johan sto for forpakningen. Johan var på ferietur på Hadeland da brannen oppstod.

Ivar Soot, barnebarn til Dinius og Hanne Sofie, var med på slokningen. Han var på den tiden brannmann på Kastellet brannstasjon. Mannskaper fra i alt fem brannstasjoner rykket ut og deltok i slukningsarbeidet.

Brudebilde av Olaf Larsen med kona Anna. Olaf Hagbarth Larsen ble født 12/4 1867 på gården Jørgensløkken på Oppsal.

Eva oppga at årsaken til brannen trolig var i kokeriet med skyller som lå i store kar med fyrrom. Selvantennelse var den mest sannsynlige årsak.

De siste driftsår

Storfeholdet på gården opphørte rundt 1950, gris, høns og hest henimot 1968. Rolf Holmsen bodde på gården til han døde i 1968 og Valborg til hun døde i 1972. Svigerinnen, kona til Johan, bodde der til hun døde i 1978. Hovedhuset stod deretter tomt i 1 ½ år. Dagny, kona til Thoralf, bodde i Veslebygningen helt til Galleri Bakkehavn flyttet inn i hovedhuset. Det var siste beboer fra Holmsenslekten på Bakkehavn.

Fra gård til kunstgalleri og barnehage

Galleri Bakkehavn, tilknyttet Abildsø og Manglerud kunstforening, leiet gården fra 1986. Fem billedkunstnere var fra starten primus motor med å arrangere kunstutstillinger og malerkurs på gården som etter hvert ble kalt et kunstsenter. Etter nær 15 år med utstillinger fant den siste utstilling i Galleri Bakkehavn sted i 2000. I annen etasje flyttet Bakkehavn kvalifiseringssenter inn i 1998.

I 2001 var Havnehagan Friluftsbarnhage på plass i nyoppusset første etasje. Manglerud bydel overtok fra Oslo kommunale boligbedrift forvaltningsansvaret for Bakkehavn gård i 1998. Etter bydelsendringene i 2004 ble det Østensjø bydel som fikk forvalteransvaret. I 2002 ble Bakkehavn gård inkludert i Østensjøområdet Miljøpark.

Pløying med tospann på Bakkehavn gård på begynnelsen av 1950-tallet. Fra venstre Gerald Eastwood, Esther Holmsen (kona til Johan) og Rolf Holmsen. Hesten til venstre het Lydia.

Bakkehavn gård fikk som bondegård 70 leveår, men hovedbygningen står fortsatt som et vitne om den spirende tiden da Norge var i ferd med å utvikle seg til en velferdsstat. Og stedet vil alltid være knyttet til Olaf Larsen, en av de

fremsynte og handlekraftige pionerene fra denne tiden.

Litteratur:

Erik Rudeng, sjokoladekongen Johan Throne Holst – en biografi, Universitetsforlaget 1989.

J. Throne Holst. Erindringer og refleksjon. Gyldendal norsk forlag. Oslo 1941.

Chokolade- og Sukkervarearbeidernes Forening gjennom 50 år ved Anders Mørk. Oslo 1952.

Harald Stene Dehlin. Boken om Albert Hiorth, en norsk Aladdin, Lutherstiftelsen 1949.

Slekten Holmsen. 300-årsjubileum 1634-1934 ved Gudrun Jølsen. Oslo 1934.

Jubileumsutstillingen 1914, internett

Malerhaugen Vel, hjemmesidene.

Nidar, hjemmesidene

Karsten Alnæs norgeshistorie «Historien om Norge» (bind IV, side196), hovedavsnittet «Kimer til velferdsstat» med overskriften «En sjokoladehistorie».

Folketellinger 1875, 1891 og 1900

Pantebøker for Aker

Kirkebøker for Østre Aker

Oslo byarkiv. Branntakster for Bakkehavn i 1900, 1919 og 1943

Oslo byarkiv. Generalregisteret. Saksnr. 48/1948-1949. Saksnr. 151/1953-1954. Saksnr. 220/1954-1955. Bystyrets beslutninger om eiendomssaker og regulering.

Søndre Aker Historielag. Årbok 1987. Reidar Brevik: Bogerud gjennom tidene II 1831 – 1963

Søndre Aker Historielag. Årbok 1989-1990. Terje R. Diesen: Tysk okkupasjon av Søndre Aker 1940-1945.

Søndre Aker Historielag. Årbok 1997. Reidar Brevik: Multehaug på Abildsø

Norsk Teknisk Museum. Volund 1977. Konservator Jan Wiig: Sosial evolusjon. Om kanalbyggen Engbret Soot.

Arbeiderbladet 25. juli 1955

Aftenposten 25. juli 1955

Diverse artikler i Nordstrands blad

Freialogoer er mottatt fra Kraft Food Norge.

Samtaler med Eva Tomter, datter til Rolf Holmsen.

Bildene er utlånt av Eva Tomter og gjort tilgjengelig for Østensjø lokalhistoriske bilder.

Valborg og Rolf Holmsen på Bakkehavn gård klare for bryllup på Oppsal gård. Bildet er tatt rundt 1950.

Amund Kveim orienterer på medlemsturen 25. april om Søndre Langerud gård fra trappen til hovedbygningen.

Fra Østensjøvannet til Skullerud gård

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Det er mye av interesse mellom Østensjøvannet og Skullerud gård!

25. april arrangerte vi en medlemsvandring med oppmøte på parkeringsplassen på sørøstsiden av Østensjøvannet, men med start på rundsvaene mellom Lille Langerud og Bogerudmyra. Turen gikk derfra til Bakkehavn, over Bakkehavnstoppen til Nordre og Søndre Langerud. Videre over til oldtidsveien nord for Langerud sykehjem og ned mot det tidligere Tuberkulosehjemmet før vi svingte opp til Skullerud gård. For de aller ivrigste ble det også en runde om Sagdammen ved Ljanselva.

Vi hadde på forhånd avtalt en del passasjer med grunn- og huseiere for å slippe de mest tidkrevende omveier. Turen til Skullerud gård tok drøyt to timer, takket være disse åpninger i ruta.

Været var dessverre ikke det beste, tidvis ganske stritt regn. Men oppmøte var tilfredsstillende og derfor var det plass til alle i naturbarnehagens lavvo på Bakkehavn under beretningen om gården.

Turen ble gjentatt for Søndre Aker historielag 29. august for en noe større gruppe, men da var været mer medgjør! Guider på vandringen var Amund Kveim og Leif-Dan Birkemoe.

Gruppen fra Søndre Aker historielag er kommet til siste stopp på vandringen 29. august. Skullerud gårds historie ble fortalt av Amund Kveim.

Hanen viser seg her i all sin prakt etter god pleie. Ingen kan se merker etter kamp med reven.

Reven og hanen

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

På Abildsø gård var det 14 høner og to haner da våren kom. Med våren våknet også reven som sikkert hadde fått flere å forsørge. Det gikk sterkt ut over hønebestanden. Etter en drøy uke var det bare 4 høner og en sterkt skadet hane igjen. Hanen ble funnet i forkommen tilstand, nesten ribbet for fjær. Den flotte halepryden var revet av og beina skamferet i kampen med reven. Men den overlevde og etter god pleie på gården var den etter et par uker igjen å se i full prakt i hønsegården. Nye høner er på plass, 16 i tallet. I høst ble en rev igjen sett luskende rundt hønsegården, som i mellomtiden har fått forsterket inngjerding.

Høstens vandring i sørenden av vannet

Under vandringen var det mye å berette om.

*Av: Leif-Dan Birkemoe
Foto: Paul Fekjær*

Vandringen søndag 7. oktober fant sted i høstens vakreste vær. Vi startet ved Bølerbekkens utløp og betraktet fem flotte storskarv som for anledningen hadde tatt plass på stolpene ute på Påskeøya, den oppbygde øya rett ut for utløpet. Skarvene har hatt tilhold her i noen uker og vil trolig fortsatt finne nok fiskeføde for opphold enda en tid.

Turen gikk over til rundsvaene mellom Lille Langerud og Bogerudmyra før vi fortsatte til brygga foran garasjene på sørvestsiden. Deretter forbi Lille-

skogen og kanalene med fin sikt mot Østensjøgårdene og Abildsø gård. Over Smedbergbekken og frem til siste stopp, brenneriruinene. Denne søndagen var vannet ekstremt klart. Fra brygga kunne vi se en mengde dammuslinger på bunnen og i Smedbergbekken stod fiskeyngelen tett. Det er ikke ofte man kan glede seg over et så klart vann.

Selv om utgått distanse ikke var spesielt imponerende, brukte vi nær 2 1/2 time på vandringen. Det er alltid mye å fortelle og spørsmålene satt ofte løst hos de drøyt 25 deltakere.

En av attraksjonene var en snøgås (Chen caerulescens) som fløt på det stille vannet.

Spillet om Sarabråten – historien som endret livet for kulturelite og husmenn

Konsul Thomas J. Hefte (Gisle Anker Jacobsen) kjøper Sarabråten i 1856. Andrea Liereng holder tidsplakaten.

Sara haugkjerring (Sarasvati Jacobsen) var en god forteller og veileder gjennom spillet.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Spillet om Sarabråten ble i september fremført ved ruinene av det stolte dragehuset, bygget av Hefte-familien, som måtte rives da Nøkle vann skulle reguleres til drikkevannskilde for Aker.

På rundt 1 1/2 time ble det presentert mer enn hundre års historie om Sarabråten for et godt motivert publikum. Skuespillerne, alle amatører, representerte de mange kulturpersonligheter som i tiden fra 1856 gjestet stedet. Fra Bryn jernbanestasjon reiste gjestene langs Østensjøvannet fram til Ulsrudveien som førte videre inn mot Østmarka og Sarabråten. Vi fikk møte Henrik Wergeland, kronprins Carl, Aasmund Olavsson Vinje, Bjørnstjerne Bjørnson, kong Oscar II og redaktør i Morgenbladet Christian Friele, for å nevne noen av gjestene. Vassvesenet fikk også sitt innslag da det kom på besøk for å meddele Maria Hefte at tiden for Sarabråten nå gikk mot slutten.

Spillet inkluderte også speiderstifteren Christian Dons fra 1910. Gutta på skauen under 2. verdenskrig var representert med Milorg-jeger (Tom Rellsve) som spilte Lili Marlene på munnspeilet.

Siste opptrinn var om Ola (Ørjan Gabrielsen) brannstifteren som i 1971 utslettet «Kuskeboligen», den opprinnelige sperrestua som konsul Hefte fikk oppført, og dermed den siste bygning på Sarabråten.

Rollelisten var godt sammensatt av både unge og eldre. Barna Mia og Mikkel spilte rev og hare, der Mikkel kom løpende med brev til Sara. Effektfullt var det at Bjørnstjerne Bjørnson med sin kone Karoline ankom med hest og vogn, mens Henrik Wergeland ankom ridende. Alle skuespillerne fremførte sine roller med stor innlevelse. Nevnes må også musikerne Inger-Jorunn Andersen og Linda Bull. Lyden ble formidlet av Svein Brøter. Cathrine Senje ropet at Anders, husmann på Bremsrud, var hans oldefar. Ikke rart at skogsteatret var i beste hender.

Cathrine Senje var primus motor, instruktør, sufflør og ellers «en hjelpende hånd». Hun kunne opplyse at dette var 7. gang spillet ble fremført, siste gang i 2000. Og sola skinte både lørdag 8. og søndag 9. september og ga en lys høstramme om fremføringen. Spillet var arrangert av Østensjø kunstforening, Østensjø historielag og støttet av Østensjø Kulturutvalg. Spillet forfatter: Sigurd Senje (1919–1993).

Her følger en liten bildekavalkade fra noen av innslagene i spillet.

Henrik Wergeland (Stein Høglund) ankom ridende, men har her inntatt scenen.

Thomas J. Heftye (Gisle Anker Jacobsen) og A.O. Vinje (Stein Høglund) har funnet tonen.

Hulda (Sita Jacobsen), kona til Anders, vil gjerne ha sin mann i bakgrunnen.

Karoline (Sita Jacobsen) er ankommet sammen med sin mann Bjørnstjerne Bjørnson (Fredrik Saugstad). Verten konsul Thomas J. Heftye (Gisle Anker Jacobsen) til venstre.

Anna kokke (Sita Jacobsen) i samtale med Anton (Lars Maanum) som er både kusk og tømmerhogger.

Christian Friele (Steinar Foss), redaktør i Morgenbladet, hadde mangt å berette med en skeptisk Sara i bakgrunnen.

Skiløper fra år 1900, Andrea Liereng.

Henriette spiller Seterjentes søndag, av Ole Bull.

Andreas Munch (Lars Maanum), halvglemt dikter, sammen med Betzy Gude (Merethe Mølbach), gift med Hans Gude.

Christian Dons (Stein Høglund), speidersjefen minner om speidingens betydning.

Milorg-jeger (Tom Rellsve) spiller Lili Marlene på munnspeilet.

Kronprins Carl (Gunnar Bjørnbom) var en stødig begersvinger.

Thomasine Lie (Kjersti Fullu) og Anders (Steinar Foss), husmann på Bremsrud i en musikalsk passiar.

Kong Oscar II (Fredrik Saugstad) en myndig herre på arenaen.

Skiløper (skihopper i Sarabråtbakken) fra år 1900, Ørjan Gabrielsen.

Stor applaus for skuespillerne. Det var fullt hus begge dager, tilsammen ca. 600 betalende tilhørere.

Cathrine Senje takker publikum og skuespillere. Prins Carl i uniforms-jakke og Thomas J. Heftye i flosshatt.

Fru Maria Heftye (Merethe Mølbach) får besøk av det skumle Vassvesenet (Lars Maanum) fra Aker kommune. Husene må rives. Dessuten drikkes det for mye vin her, folk må begynne å drikke vann!

Thomas J. Heftye (Gisle Anker Jacobsen) var en myndig mann.

Fra Nølevann til Østensjøvannet

Aker kommune kjøpte i 1897 12.000 mål skog rundt Lutvann og Nølevann for å sikre kommunen drikkevann. I 1900 ble første drikkevannsdemning bygd. På Nølevann hadde Thomas Heftye tre båter. Den mest kjente, hjulbåten Sara. I tillegg robåtene Dragen og Marie.

Som følge av reguleringen til drikkevann måtte en rekke plasser og bygninger rundt vannet rives, bl.a. Sarabråten i 1917 med unntak av Kuskeboligen. Nølevann forsynte nesten hele Aker kommune med drikkevann. Ny demning kom i 1923 og hevet vannet ytterligere to meter til en reguleringshøyde på syv meter. Vannet ble tatt ut av drikkevannsforsyningen i 1983 og åpnet for friluftslivet.

Nølevann hører til Ljanselvvassdraget. For å bedre vannkvaliteten i Østensjøvannet, som tilhører Alnavassdraget, har det fra ca. 1970 vært overført vann fra Nølevann til Østensjøvannet gjennom den tidligere drikkevannsledningen. Vannet kommer inn ved sørenden av Bogerudmyra. Etter at den nye Vannressursloven ble vedtatt av Stortinget i 2000 ble det nødvendig for Oslo kommune å søke konsesjon for overføring av vann fra et vassdrag til et annet. Slik konsesjon ble gitt av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) for 10 år fra 2003. Nølevann ligger 164 moh, Østensjøvannet 105 moh.

Østensjø Bydelspris 2007 – fortjent heder til Cathrine Senje

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

På kulturminnedagen 9. september og i forkant av forestillingen «Spillet om Sarabråten» kunne leder i bydelsutvalget Arnfinn Aabø meddele at Cathrine Senje var tildelt Østensjø Bydelspris for 2007.

Cathrine er vår faste skribent under spalten «Cathrines hjørne» og vi velger derfor å gjengi noe av innstillingen fra juryen.

Lærer og 50 år i bydelen

Cathrine Senje flyttet sammen med mannen Sigurd Senje til Oppsal i 1957. Hun har med andre ord bodd i bydelen i 50 år. Sin brennende interesse for lokalhistorie og litteratur, kunst og kultur har gledet generasjoner av Oppsal-beboere. Hun virket som ungdomsskolelærer fra 1969 til 1991 på Skøyenåsen skole. Da skolen ble nedlagt i 1991, flyttet hun over til Oppsal skole og underviste der til hun gikk av med pensjon i 1993.

Som pensjonist har hun så visst ikke ligget på latsiden. Hun har fortsatt sin virksomhet som formidler av historie, kunst og kultur i bydelen. Hun er en glimrende foredragsholder som vet å legge fram stoffet slik at det griper og begeistrer publikum. Hun skaper interesse blant tilhørerne om de tema hun foredrar. Hun er inspirator for oss alle i bydelen.

Østmarka og Sarabråten

Som den lokalpatriot hun er, har Cathrine Senje hatt en finger med i det meste som har rørt seg i Østensjø bydel i den tiden hun har bodd her. Hun og mannen Sigurd Senje ble etter hvert godt kjent i lokalmiljøet og Østmarka. Han forfattet en bok om marka og skrev den historiske revyen «Spillet om Sarabråten». Cathrine Senje og mannen har vært opptatt av at historien om dette stedet i Østmarka, Oslos første utfartssted; skulle bli kjent for bydelens befolkning.

Sarabråtspillet oppføres for 7. gang. Gjennom hele denne perioden (1976 til 2007) har Cathrine Senje vært en aktiv pådriver og medspiller i forbindelse med oppsettingen av spillet. Hun har spilt haugkjerringa Sara, vært instruktør og koordinator. Ved årets oppsetning er hun instruktør, en oppgave hun mestrer med glans. Ingen kjenner stedets innhold i stykket bedre enn henne. I tillegg har hun oppbevart kostymer og rekvisitter hjemme på loftet etter hver oppsetning og trukket dem frem igjen ved nye oppsetninger.

Uten denne lagringen av kostymer og rekvisitter, uten hennes notater og erfaring fra tidligere oppsetninger ville det vært en

i 1996 der også Oslos ordfører var til stede. Flere av bildene har Cathrine Senje tatt selv. Alle bildene ligger nå på hjemmesiden til Deichmanske bibliotek under Østensjø lokalhistoriske bilder. Her har hun vært med og samlet en verdifull skatt som fremtidige beboere i bydelen vil ha stor glede av.

Sothøna

I «Sothøna», bladet til Østensjøvannets Venner, har hun sitt eget hjørne. Der skriver hun om mangt og meget fra fortid og nåtid. Hennes artikkel våren 2007 om «Kunst i bydelen» bidro sterkt til at Kunstforeningen og historielaget nå jobber med å lage et kunstkart i Østensjø bydel.

Hennes foredrag om emnet på Deichmanske bibliotek, avd. Bøler samlet godt over 100 tilhørere. Dette forteller for det ene at det lokalhistoriske stoffet som Cathrine Senje samler er av stor interesse, men like mye forteller det at hun er en skattet foredragsholder. En artikkel i bladet heter «Blomster i dikt, vise og vers». Her har hun med utdrag av dikt og viser vi alle kjenner. Planter som blir nevnt i diktene/visene, forteller hun samtidig hvor finnes ved Østensjøvannet. I dag arbeider hun med

en ny artikkel til bladet om skolene i bydelen. Dette viser noe av spennvidden i hennes interesser og produksjon.

Cathrine Senje, den glade mottaker av Østensjø bydelspris for 2007, flankert av leder i bydelsutvalget Arnfinn Aabø (til høyre) og kulturkonsulent Hallgeir Thorbjørnsen.

håpløs oppgave for Østensjø Kunstforening, Østensjø historielag og Kulturbidelen Østensjø å sette opp spillet i år.

Kunstforeningen

20. februar 1980 var 25 kunstinteresserte personer samlet på Deichmanske bibliotek på Oppsal. Målet var å starte en kunstforening, og 25. februar 1980 ble Oppsal kunstforening stiftet. Blant de 25 initiativtakerne var Cathrine og Sigurd Senje. I kunstforeningen ble det opprettet en lokalhistorisk gruppe der Cathrine Senje var en aktiv medspiller. Sammen med Finn Arnt Gulbrandsen og Astri Paulsen startet hun opp innsamlingen av eldre bilder fra Oppsal. Denne samlingen av eldre bilder fortsatte i årene fremover, og det ble holdt en stor fotoutstilling

Eldreuniversitetet

Eldreuniversitetet i Østensjø bydel ble opprettet i 1994. Cathrine Senje hadde også en finger med i denne stiftelsen, og hun bidrar sterkt til driften ved å skaffe foredragsholdere eller holder foredrag selv. Med bakgrunn i denne beskrivelser mener derfor juryen at Cathrine Senje skal tildeles Østensjø bydelspris for 2007.

Østensjøvannets Venner og Sothøna gratulerer med bydelsprisen 2007!!

Torg og møteplasser

Østensjøvannet – bydelens sentrale rekreasjonsområde

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

I juni 2007 sendte Plan- og bygnings-etaten, Avdeling for Byutvikling, ut høringsutkastet «Kommunedelplan for torg og møteplasser» med svarfrist 1. september 2007.

Planforslaget er en oppfølging av bystyrevedtak om «Vakker by - handlingsprogrammet for estetikk og god byarkitektur» og byrådets visjon om en åpen, vakker og mangfoldig by. Hensikten med kommunedelplanen er å sikre et nettverk av offentlig tilgjengelige og gode torg og møteplasser i alle bydeler utenfor sentrum. Plassene skal spesielt legges til rette for barns, unges og eldres behov, og de skal bidra til bydelenes identitet.

Planforslaget er resultatet av et samarbeid med fire kommunale etater. Det har i samarbeid med bydelene vært gjennomført en lokal samarbeidsprosess, som har gitt et viktig grunnlag for de forslagene som nå legges fram.

Bydel Østensjø

For Østensjø fremheves det at Østensjøvannet er bydelens sentrale rekreasjonsområde med turveier, samlingsplasser, gårdsanlegg mv. Østensjøvannet er kjent for sitt mangfoldige fugleliv, og tiltrekker seg også mennesker utenfor Oslo. Det heter videre at bydelen har et mangfoldig og rikt kulturliv med et spesielt godt utvalg av fritidsklubber for barn og unge. Østensjø er bydelen med høyest andel eldre. Bydelen ligger i ytre by, noe som preger utvalget av møteplasser. Byens kjøpesentere, gårdsanlegg, idrettsplasser, skoler og naturområder/badeområder dekker mye av befolkningens møtesteder. De fem

kjøpesentrene Manglerud, Bøler, Oppsal, Bogerud og Bryn er attraktive møteplasser, spesielt for eldre på dagtid og ungdom på kveldstid. Sentrene ligger ofte i tilknytning til allmennyttige funksjoner som bibliotek, svømmehall, ungdomstjeneste, sosialkontor mv. Sentrenes uteområder har generelt lite opparbeidede areal til opphold, bortsett fra enkeltstående benker, bord og stoler.

også vanskelig å peke på ett torg eller en møteplass. Forvaltningsplan (høringsutkast august 2006) og den senere Del 3 Skjøtselsplan (høringsutkast februar 2007) for Østensjøområdet miljøpark utgitt av Friluftsetaten, vil bli politisk behandlet høsten 2007 eller våren 2008. Her er det gjennomført en nøye vurdering av adkomstveiene til parken, de enkelte feltene og hvilke tiltak som kan være aktuelle. En rekke tiltak om møteplasser er skissert.

I slutten av oktober var to representanter fra Plan- og bygningsetaten innom Østensjøområdet miljøpark og fikk en innføring i de planer for møteplasser som er skissert i Forvaltningsplanen. Denne befaringen, i regi av Oslo Elveforum, forsøkte å formidle hvilke muligheter elver, bekker og vann har av verdi som møteplass.

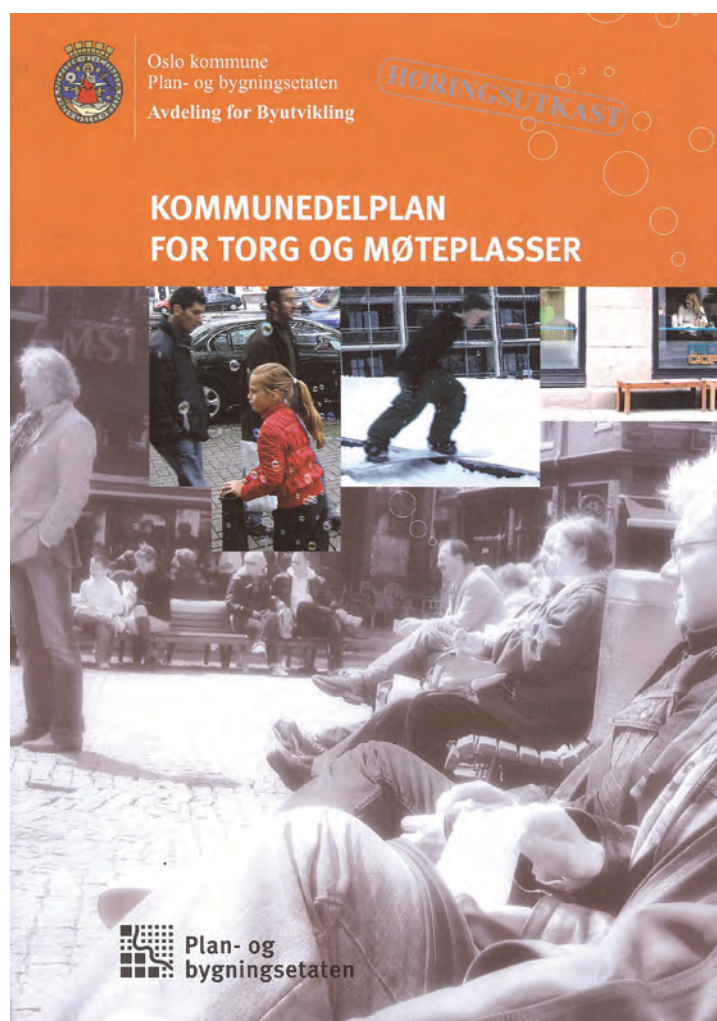
Adkomst nord

For adkomst nord er målsettingen at det opparbeides et tiltalende areal som skal ønske brukere velkommen, orientere om mulighetene i miljøparken, i tillegg til at det skal være et utgangspunkt for ferdsel videre inn i området. Sikt mot sør tilstrebes, slik at det tidlig kan oppnås kontakt mot resten av miljøparken.

Adkomst sør

For adkomst sør er målsettingen å skape en attraktiv adkomst samt etablere en hovedmøteplass i miljøparken som er tilrettelagt

for opphold og rekreasjon. Østensjøveien som barriere bør brytes ned, og det bør skapes gode forbindelser mellom områdene nord og sør for Østensjøveien. Området skal ha et leketilbud, være et treffpunkt og utgangspunkt for videre ferdsel. Sikt utover vannet tilstrebes slik at det tidlig kan oppnås kontakt mot resten av miljøparken.

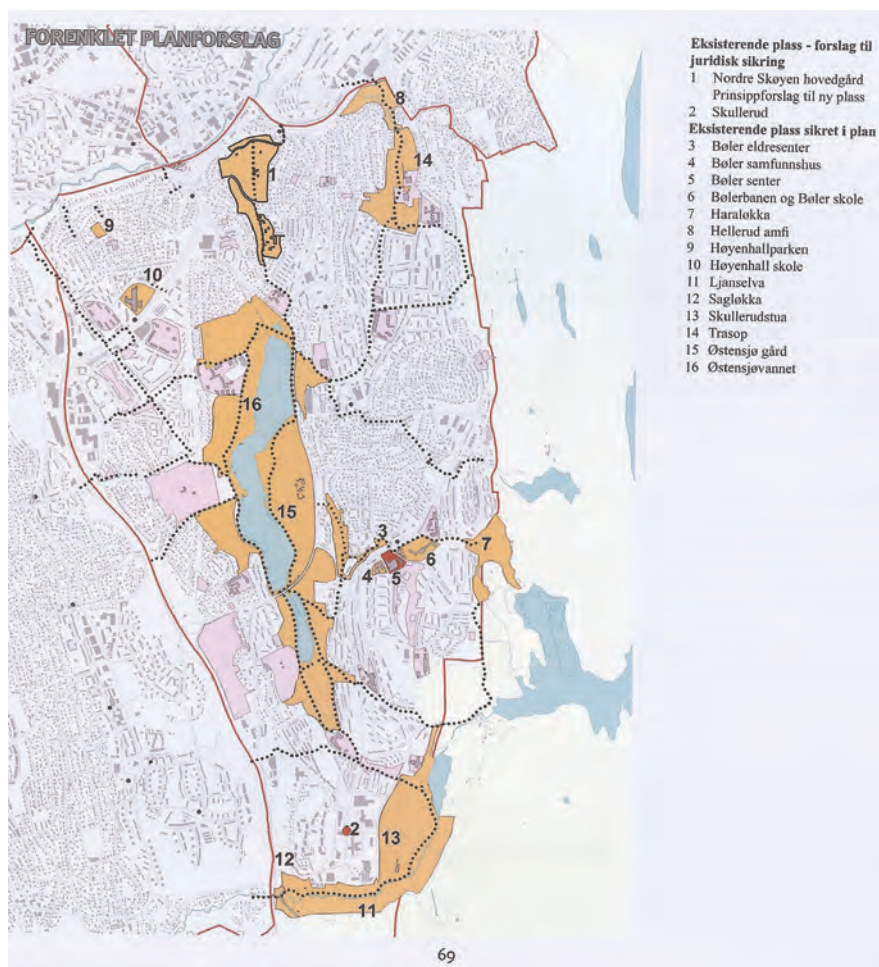

Rapporten fra Plan- og bygningsetaten.

Etter møte med bydelen ble det i tillegg til benker på flere steder uttrykt behov for opprustning og vedlikehold av bl.a. Høyenhallparken, Abildsøparken og områdene ved Østensjøvannet. Gårdsanleggene ble trukket fram som viktige ressurser.

Østensjøvannet – som møteplass

Vi er enige i at bydelen har mange møteplasser, godt fordelt, med noen få unntak. For Østensjøvannets del er det

Kart over Østensjø bydel. Kommunedelplanens forslag til møteplasser. Østensjøområdet miljøpark har allerede flere steder det er naturlig å møtes. Forvaltningplanen skisserer flere nye.

Adkomst Smedbergbekken

For adkomst ved Smedbergbekken skal den foreslåtte renseparken for Smedbergbekken i tillegg ha en miljømessig funksjon, den skal fungere som attraktiv innfallsport og møteplass i miljøparken. Bekken foreslås anlagt i et meanderende løp og en turvei som slynger seg gjennom renseparken og følger elveløpet, for slik å skape opplevelser av livet i og ved bekken. Forslaget er å etablere et adkomst- og oppholdsareal sør for utløpet av bekken. Dette området tilrettelegges med benker, bord, avfallsbeholdere og informasjonsskilt. Et mulig trakk etableres ned mot vannkanten, hvor det evt. kan bygges et fugletårn eller et skjulested man kan observere fuglene på nært hold.

Naturinformasjonssenter

Det er videre foreslått et Naturinformasjonssenter, enten under broen i sør eller på Østensjø gård. Se mer om forslaget i Sothøna nr. 33 2007, side 22.

Eksisterende møteplasser

Østensjøområdet miljøpark har allerede flere steder det er naturlig å møtes. Vi har rundsvaene eller svabergene mellom Lille Langerud og Bogerudmyra. Her er det alltid fint å oppholde seg eller ta en rast

på tørr grunn. Rett ved har vi Langerudbekken rensepark med «hoppesteiner» til å komme ut på øyene. På vestsiden av Østensjøvannet har vi den såkalte brygga som ble bygget opp igjen i 2002 etter at den ble revet på begynnelsen av 1990-tallet. Den har utviklet seg til en liten møteplass med godt utsyn til vannet. Området med

lekeapparatene på østsiden i sør har også utviklet seg til en møteplass.

Det vi ønsker å bringe fram er at Østensjøområdet miljøpark allerede har en rekke opparbeidede møteplasser og at flere, med tilhørende tiltak, er under utredning i forbindelse med Forvaltningsplanen.

Rundsvaene mellom Lille Langerud og Bogerudmyra er alltid en fint sted å møtes.

Bydelsdagen 2007 – Østensjøvannet rundt

Tore Nesbakken viser fram dam-muslinger.

Østensjøvannets Venner stod som ansvarlig arrangør av dagen og hadde i henhold til avtale med bydelen og arrangementskomiteen plassert poster rundt hele vannet. En slags hovedstand hadde vi ved brygga i sørvest.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Bydelsdagene 29. mai til 3. juni ble i år gjennomført etter et desentralisert prinsipp, dvs. at aktivitetene foregikk på forskjellige arenaer rundt i bydelen. Slik sett var søndag 3. juni tildelt Østensjøvannet. Etter flere dager med kjølig og vått vær opprant 3. juni som årets første virkelige sommerdag.

Ved erosjonsterskelen og inngangen til Bogerudmyra stod Østensjø historielag som viste bilder det gjaldt å stedfeste og Østensjø kunstforening stod med staffelien sine ved utløpet av Bølerbekken. Det inspirerte åpenbart til malerisk utfoldelse. Østensjø husflidslag tok oppstilling ved Vadedammen med demonstrasjon av hespetre og ulltråder. Ved Slåtteenga på Sjøli var det botanisk stasjon, ikke unaturlig ettersom enga er rik på blomster.

Turveikrysset ved Smedbergbekken var treffpunktet med hesten Lukas som hadde en tømmerstokk på slep godt ledsaget av Carsten Pedersen fra Abildsø gård. Abildsø idrettsplass ynte av entusiastiske fotballspillere og ikke lang unna var det stasjon for ridning på islandshestene til Britt Grimnes. Fugletitterposten hadde plassert seg rett ved vannkanten godt utstyrt med teleskop i flere varianter. Ved Lilleskogen var det akvarium med levende

Hesten Lukas fra Abildsø gård med tømmerstokk på slep.

Gunnar Bjørnbom i Østensjø kunstforening med staffeliene ved utløpet av Bølerbekken.

dammuslinger nettopp hentet opp fra vannet. De tiltrakk seg stor oppmerksomhet med sine underlige «tunger».

Rundt vannet var det også satt opp 15 plakater som fortalte om kulturminner, bekker, fisk og fiske og ikke minst om Østensjøvannet som smørøyet i bydelen.

Østensjø husflidslag demonstrerte utstyr og produkter ved Vadedammen.

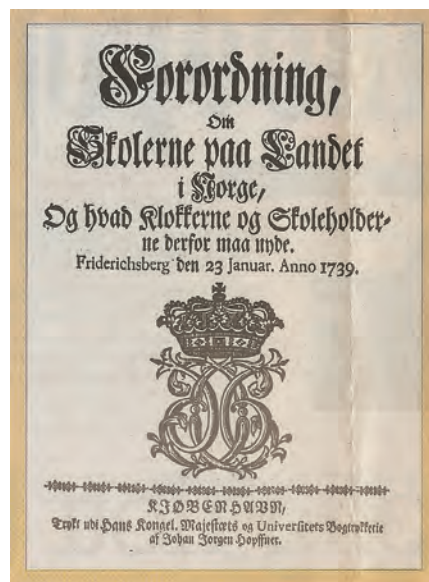
Cathrines hjørne

Skolene rundt vannet

Som en perle i det gamle kulturlandskapet ligger Østensjøvannet. Rundt vannet ligger «Østensjøbyen», som arkitekt Frode Rinnan planla på femtitallet. Det var en storstilt utbygging. De nye «drabantbyene» ble fylt av familier med barn. Og barn må ha skoler.

Rundt vannet ligger en rekke skoler som til sammen kan fortelle hele den norske skolehistorien: Abildsø fra 1859, Østensjø fra 1917 og 1926, Lambertseter, Manglerud, Oppsal, Bøler, Rustad, Nøkle vann, Ulsrud og Skøyenåsen fra utbyggingårene.

Danskekongens (Christian VI) forordning om skolene på den norske landsbygda.

Danskekongens forordning i 1739

Norsk skolehistorie begynner med Christian VI: «Vi Christian den Siette, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Goters, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst, gjør hermed for alle vitterligt....» – slik begynner danskekongens forordning om skolene på den norske landsbygda.

Christian VI var grepet av pietismen. For at alle skulle lære Guds ord ble det innført tvungen konfirmasjon, og som ledd i dette kom forordningen om skolen i 1739. Den gjaldt for alle, men de velstående hadde lenge hatt sine egne skoler. Noen hadde huslærere, andre sendte sine barn til latinskele eller katedralskele. Enkelte større bedrifter hadde egen skole for de ansattes barn (Bærums verk, Nes jernverk, Losby bruk og flere andre).

3 måneders undervisning pr. år

Tvungen skolegang ble dårlig likt av bøndene. Barn var en viktig arbeidskraft, og folk flest mente at de lærte det de trengte hjemme og hos presten i kirken. Det ble bygget skolehus i byer og tettsteder, men på landet var omgangsskolen vanlig i mer enn hundre år. Alle barn skulle ha minst 3 måneders undervisning pr. år fra de var 7 til de var 10–12 år.

Men fraværet var stort, og skolestua var et vanlig rom på gården, hvor det kanskje

I de første hundre årene var undervisning i religion som konfirmasjonsforberedelse skolens hovedoppgave. «Katekisme-ABC» var den første leseboka.

Den gamle skolen (Pennetegning av lærer Sv. Jørgensen)

Abildsø skole var et nokså beskjedent hus som forlengst er borte. Abildsø skole 1859 – 1959.

ble arbeidet ved rokk og vev, laget mat og holdt måltid. Læreren vandret fra gård til gård med sitt skoleskrin som inneholdt protokoll og enkle læremidler.

«Katekisme-ABC»

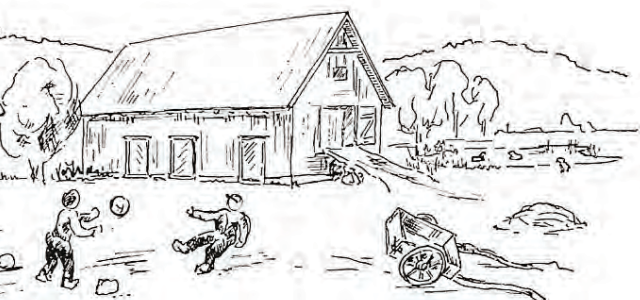
I de første hundre årene var undervisning i religion som konfirmasjonsforberedelse skolens hovedoppgave. «Katekisme-ABC» var den første leseboka. Og Erik Pontoppidans «Sandhed til Gudfrygtighed» holdt stand i nesten 150 år. De stakkars elevene måtte pugge tekstene utenat uten å forstå noe særlig. Og skoleholderne, altså lærerne – var en blandet forsamling.

Skoleloven av 1825

I det 19. århundre skjedde store forandringer med det norske samfunnet. Handel og industri vokste, det ble flere yrker, og man kunne ikke lenger satse på en skole som bare la vekt på kristendoms-kunnskap og hvor flertallet av barna ikke kunne lese og skrive. Med skoleloven av 1825 ble det bestemt at det skulle være fast skole ved alle hovedkirker med kirkesangeren som lærer. Men omgangsskolen holdt seg utover landet.

Skoleloven av 1860

I 1860 kom skoleloven som betydde et tidsskifte. Den gamle skolen hadde bare hatt religion og lesning på timeplanen. Et nytt syn på hva også almuebarn kunne ha bruk for, vakte motstand. Leseferdighet ble et mål i seg selv. Men P.A. Jensens leseverk «Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet», 1863, ble kritisert. Den inneholdt jo eventyr, dikt av Welhaven og Bjørnson og verdslige fortellinger!

er Sv. Jørgensen etter gammelt fotografi).

forlengst er borte. Her er en tegning av skolehuset i boka

Skolekretser

Nå ble kommunene delt inn i skolekretser, og omgangsskolen forsvant. Barna fikk lesebøker med tekster av norske forfattere, selv om mange mente at dette var syndig.

Folk likte heller ikke at de nå måtte dekke utgiftene til skolebygg, lærerlønn og bøker.

De som bodde på Abildsø var heldige. De fikk skoletomt av familien Wetlesen på Abildsø gård, og den første skolen ble bygget i 1859.

Lang vei til Abildsø skole

Det var et nokså beskjedent hus som forlengst er borte. Det finnes en tegning av huset i boka om Abildsø. Abildsø skole tok i mot barn fra et stort område – barna til bøndene i bygda, men også barna fra plassene i Østmarka og store deler av det som i dag er Østensjøbyen. Særlig barna fra Kattisa, Bremsrud og de andre plassene hadde lang vei.

Harald Holtet fra plassen Holtet (der det nå er barnehage) fortalte i et lydbånd-opptak fra 1983:

«Jeg hadde fryktelig lang skolevei til Abildsø. Om vinteren gikk vi på ski over jordene. Men om sommeren måtte vi gå rundt. På ski gikk vi over Bøler og Bogerud, kom ned ved «naftan» og så ut på vannet».

Ole Bjune og Leif Nilsen fra Oppsal fortalte i 1997 om skoleveien sin. Om våren, når isen gikk og det ble flom, måtte

de minste barna bli rodd eller båret over den gamle Østensjøveien. Og veien var lang, særlig for de små.

«Opsalkredsen»

For nå var flyttingen til Oppsal begynt. Utparsellering fra Søndre Oppsal gård omkring århundreskiftet førte til at mange kjøpte seg en billig tomt og satte opp et enkelt hus, i det som lenge ble kalt «Opsalkredsen». Oppsal Vel ble stiftet alt i 1904, og en av de viktigste sakene for denne foreningen var skolesaken. Det ble holdt et masse møte i 1914, og der anbefalte beboerne at skolen skulle ligge nord for vannet. Men først tre år etter ble skolen åpnet. Det varte ikke lenge før den første bygningen var for liten, og en ny ble fullført i 1926. I denne røde bygningen finnes et veggmaleri av Bjarne Ness. Det ble avduket i forbindelse med åpningen. I Østensjø historielags medlemsblad nr. 3 2005 kan du lese

Lokalhistorisk utstilling

I 1996 hadde Deichmanske biblioteks filial på Oppsal en lokalhistorisk utstilling, og da fikk vi som stelte med den låne gjenstander fra gamle dager fra Østensjø skole. Det var flere store plansjer, og det var hvitt steintøysservise med logo fra «Kristiania Skolebespisning».

Fra almueskole til folkeskole i skoleloven av 1889

I skoleloven av 1889 var ordet almueskole erstattet av folkeskole. Skoletiden ble forlenget. Det kom nye fag: historie, geografi, naturfag. Det kom lærebøker i de nye fagene. Og skolen ble pålagt å undervise i minst ett av fagene gymnastikk, sløyd og tegning. Dessuten ble det ganske vanlig med kvinnelige lærere. «Frøken» underviste de minste og hadde jentene i håndarbeid. Hennes lønn var betydelig lavere enn lærerens, og ganske mange kvinnelige lærere kom fra «overklas-

Østensjø skole 1918. Det er barna på Søndre Skøyen gård, Halvor, Julie og Paul som her er sammen med sin mor Barbro Skappel. Kilde: Østensjø lokalhistoriske bilder.

om Bjarne Ness i romanen *Guds barmhjertighet* av Kerstin Ekman.

Og nå fikk Oppsal-barna mye kortere skolevei. Helge Sollie, som vokste opp i Vilbergveien, fortalte at han gikk på en sti tvers over området der Oppsal skole nå ligger. Han kjente igjen den store steinen som ligger i skolegården.

I 1943 ble Østensjø skole beslaglagt av tyskerne, og eldre Oppsalfolk husker at de hadde skole på Nordre Skøyen og flere andre steder helt til kapitulasjonen.

sen» – læreryrket var ett av de få som den gang var åpent for ugifte døtre fra borgerskapet. Faktisk hadde mange av disse damene bedre utdannelse enn sine mannlige kolleger.

Nå kom skolen til å spille en viktig rolle i arbeidet med å bygge opp og styrke norsk kultur og historie. Jeg har gjemt min mors «Norges historie, læse- og lærebog for almue- og borgerskoler» fra 1891 av Siegwart Petersen.

Del I forteller om Norge til 1319, ca. 60 sider, del. II: Foreningen med Danmark

Maleri av den danske maler Hans Smidth fra ca. 1870. «Skolepige fra Ry» heter det og kan stå som illustrasjon på barna fra Kattisa og Bremsrud som hadde lang vei til Abildsø skole. Kilde: Fortidsvern nr. 2 1989.

1319 – 1537, 14 sider, del III: Norge under dansk konge og rigsraad, 1537 – 1660, 10 sider, del IV: Norge under de enevældige danske konger 1660 – 1814, 25 sider, del V: Norge i 1814, 6 sider del VI: Norge efter 1814 – 12 sider. Til slutt et tillegg om den gamle norrøne gudelære. Det hele er meget patriotisk, og man kan godt merke at det nærmer seg 1905!

Nordahl Rolfsens lesebok

Vi må også nevne Nordahl Rolfsens lesebok fra 1892. Denne mannen var en pioner på området barn og lesning. I 1889 søkte han Stortinget om støtte for å utarbeide en lesebok for folkeskolen. Det var uenighet i tinget. Rolfsen var venstremann, og det gikk politikk i saken. Søknaden ble avslått.

Men forlegger Jacob Dybvad ville gi Rolfsen støtte, og boka kom ut i 1892. Det

er rørende å lese Rolfsens forord: «Mit største maal har været at skabe en bog, som de smaa kunde komme til at holde af», skriver han. Og han nådde sannelig målet! I mer enn 50 år var boka i bruk, før den ble avløst av Egners lesebøker på femtitallet. Rolfsens lesebøker har preget norske barns leseopplæring mer enn noen annen bok. Den samlet Norge til ett rike, er det sagt. Rolfsen arbeidet meget bevisst med språket og brukte en forenklet rettskrivning. Og han fikk våre største kunstnere til å illustrere tekstene: Werenskiold, Kittelsen, Sinding og Uchermann.

Men det var fremdeles en viss forskjell mellom by og land i skole spørsmål. For i mange byer var det private skoler for bedremanns barn, og folkeskolen bar preg av å være en «fattigskole».

På bygdene var det også en viss klasseforskjell. I følge mine oppgaver, samlet inn av Norsk Folkemuseum, kan det se ut som om fattigfolks barn har flere vonde minner fra skoletida, og at de oftere fikk

føle lærerens slag med pekestokken over fingrene.

Gratis skolemateriell fra 1915

Fra 1915 fikk elevene gratis skolemateriell. Og etter hvert kom det skoletannleger, legekontroller og skolemåltid. Privatskolene forsvant. Og folkeskolen, senere enhetsskolen, ble felles for alle, både i byene og på landet

I 1936 kom en reform som bestemte at barna etter 7 års folkeskole kunne gå over i 3 års realskole eller 5 års gymnas. Elevene kunne bestemme seg etter 2 år i realskole om de ville ta det 3. året, eller om de ville gå over i gymnas, som da tok 3 nye år og førte til examen artium.

Drabantbyene vokste opp

Så er vi kommet til etterkrigstiden. Sammenslutningen Oslo - Aker i 1948, fikk stor betydning for skolene rundt vannet. Gårdene i Aker ble ekspropriet. Drabantbyene vokste opp, først Lambertseter, så Oppsal, Manglerud og Bøler.

Bjarne Ness: «Seierherren vender hjem» fra 1926 i gymsalen på Østensjø skole. Foto: Bjørn Lilleeng

Oppsal skole ble åpnet i 1954. Det er et vakkert anlegg med lave paviljonger og bevart vegetasjon, nå (dessverre) under ombygning. I 1966 var den en av Oslo største med 1235 elever. Bøler skole ble oppført i 1957 og gikk forbi Oppsal i elevtall – med 1432 elever i 1980. Manglerudbyen vokste fram 1952 – 1963, og skolen hadde i 1970 1588 elever. Nøkle vann skole åpnet i 1965, Rustad i 1967. Begge ligger vakkert til. Nøkle vann er omgitt av skog, Rustad ligger sør for Bogerudmyra og er vel sammen med Østensjø de som ligger nærmest vannet.

Skolereformen 1968–69 – skoleplikt 9 år

I 1968 kom en ny stor skolereform. Skoleplikten ble utvidet til 9 år, og de siste tre årene skulle være ungdomstrinn.

Det ble behov for flere nybygg. Bøler var først ute. Så fulgte Skøyenåsen i 1968. På Manglerud gikk elevene sammen i en bygning, helt til Manglerud videregående skole flyttet inn i ungdomsskoledelen, og Manglerud ble 1 – 9-skole. På Bøler ble ungdomsskole og videregående skole

Håndarbeidskurs på Abildsø skole i 1888. Lærerinne Karine Hansen sitter midt i annen rekke. Kilde: Boka Abildsø skole 1859–1959.

drevet parallelt til 1976. Etter det ble Bøler også 1 – 9-skole, mens ungdomsskolens bygning ble til Ulsrud videregående skole. På Skullerud kom en ny ungdomsskole, men den ble nedlagt i 1991 sammen med

Skøyenåsen, begge på grunn av synkende elevtall. Nå er begge gjenåpnet.

Skolereformen 1968–69 førte til at svært mange små grendeskoler på bygdene

Bjørn Lilleeng.

ble nedlagt, og «skolebuss» ble et nytt begrep.

Reformen i 1975 – begrepene «realskole» og «gymnas» forsvant. Siste store reform kom i 1975. Begrepene «realskole» og «gymnas» forsvant, sammen med examen artium. Nå skulle det hete «videregående skole», og alle elever skulle ha rett til tre års videregående utdanning. Den gamle betegnelse «reallinje» og «språklinje» forsvant.

Og i vår bydel kom de første videregående skolene: Manglerud og Ulsrud, begge fra 1976. Lambertseter hadde fått gymnas alt i 1961.

Skolene rundt vannet forteller skolehistorie gjennom omtrent 150 år. En stor forandring i skolehverdagen kom med ny teknologi. I dag er datamaskinen et viktig læremiddel. Et samfunn basert på avansert teknologi har avløst foreldrenes skolehverdag med tavle, kritt og kateterundervisning. Seksåringene begynner nå på skolen, og SFO – (skolefritidsordningen) er en helt nødvendig del av dagen for barna opp til 4.klasse. Det er skjedd mye siden 1739! Vi får håpe at det er til barnas beste.

Skolene omkring Østensjøvannet:

(topp til bunn)

Abildsø skole

Bøler skole

Manglerud skole

Nøklevann skole

Alle skolefoto: Leif-Dan Birkemoe

Skolen i norsk litteratur – lesetips:

Om konfirmasjonsundervisningen: «Gift» av Alexander Kielland

Om omgangsskole og en snill skolemester: «En glad Gut» av Bj.Bjørnson

Om skolen på landsbygda: «Det var da det og itte nå» av Alf Prøysen

Om folkeskolen i Oslo tidlig på 1900-tallet: «Karl Eugen Olsen fra Vika» av Torill Thorstad Hauger

Om skolen for bygdebarn i Marie Hamsuns serie «Bygdebarn».

Fra topp til bunn:

Oppsal skole

Rustad skole

Ulsrud videregående skole

Skøyenåsen skole

Østensjø skole

Østensjødagen 2007 – Bakkehavn gård tok i mot

Hest og vogn gjør en sving på tunet.

Av: Leif-Dan Birkemoe

Foto: Paul Fekjær og Leif-Dan Birkemoe

Østensjødagen, den årlige familiedagen til Østensjøvannets Venner, har inntil i år alltid vært avholdt på tunet på Nordre Østensjø gård. For tiden er driftsbygningen under rehabilitering, noe som forhindret arrangementet i å gå som vanlig. Vi var helt enige med eieren om at dette ikke var stedet for begivenheten i 2007, men ble lovet velkommen tilbake til gården når arbeidene var utført.

Østensjødagen ble derfor flyttet til Bakkehavn gård (Enebakkveien 278) som også ligger innenfor Østensjøområdet miljøpark.

Leif-Dan Birkemoe forteller om Bakkehavn gård.

Bakkehavn eies av Oslo kommune og driftes av Bydel Østensjø. Til daglig er det Havnehagen friluftsbarnhage som disponerer lokalene i første etasje og Østensjø kvalifiseringssenter har kontorer i annen etasje. Det var derfor ganske greit å leie oss inn for søndag 2. september.

Østensjø husflidslag demonstrerer

Selv om stedet ble endret var programmet ikke ulikt tidligere år. Kjøring med hest og vogn var som før et populært innslag. Denne gangen fikk hestene en ekstra oppgave med å trekke opp den bratte bakken mot gården. Nedover måtte det bremses. Tunet er trangere og svingradiusen på hest og vogn krever plass. Men det gikk og ingen vanskeligheter oppstod.

Steking av brød på pinne synes å trekke mange, sanseboksene var som alltid en «følsom» øvelse, det ble erfart at å gå på stylder ikke læres på fem minutter, valgets kvaler kom til syne under Dovreduellen og stedsnavnkonkurranse bød på utfordringer i lokalkunnskap.

Å gå på stylder krever trening.

Akvariet var fylt opp med dammuslinger – det er alltid spennende å se disse underlige skapninger med lang tunge bevege seg rundt i vannet. Østensjø husflidslag demonstrerte håndarbeid – en attraksjon i seg selv, det viste seg at mange hadde interesse av dette tradisjonsrike finhåndverket.

Per Amble var vår faste konferansier også i år og han skapte liv med sitt musikkvalg og lodige kommentarer til programpostene.

Kafeteriasalget gikk strykende, særlig vaflene etter Brimi-oppskrift gikk unna. Stekegjengen på kjøkkenet hadde en stor utfordring med å følge opp etterspørselen. En av programpostene var et kåseri om Bakkehavn gård og vandring til Bakkehavntoppen for de som gjerne ville vite mer. Hovedgeneral for årets arrangement var Eirik Wærner godt assistert av Tore Nesbakken og Kristin Kvarme.

Sanseboksene ledes av Hans Englund.

Det var trangt om plassen for å få en tur med hest og vogn.

Konferansier Per Amble intervjuer Eirik Wærner, hovedgeneral for arrangementet.

Vaffelstekerne Inger Kjærnes og Bjørg Hagen.

Steking av pinnebrød.

Tunet på Bakkehavn gård.

Lys og asfalt

Av: Amund Kveim

Foto: Leif-Dan Birkemoe

Friluftsetaten asfaltert i månedskiftet oktober/november parkeringsplassen sørøst for vannet. Det tidligere grusdekket hadde en tendens til å bli svært ujevnt, særlig i området ved innkjøringen til plassen. Det er å håpe at opprustingen av dette området også bidrar til mindre forsøpling.

Oslo kommune har også satt opp lysstolper langs stien fra Granhekkveien sørover mot Østensjøvannet. Årsaken er først og fremst at stien benyttes av skolebarn på vei til Østensjø skole.

Stien fra Granhekkveien sørover mot Østensjøvannet har lenge vært mørk – den har nå fått belysning.

Parkeringsplassen var ofte vanskelig å utnytte fullt ut når vanddammene hindrer effektiv parkering. Asfalteringen tilsier bedre utnyttelse av plassen i tillegg til lettere fremkommelighet.

Don Quijotes væpner

Bøler har siden 1966 hatt sin egen ridder som har stått i spissen for aksjoner for å få samfunnshus, svømmehall og andre nærmiljøtiltak. Denne kjente skikkelsen fra Cervantes roman huskes ofte for sin utrettelige og nærmest håpløse kamp mot vindmøllene, en parallell til Bøler-folkets langvarige anstrengelser for å nå sine mål. Don Quijote har gjennom årene utnevnt en rekke lokalpatrioter til væpnere som takk for ulik innsats for Bøler-samfunnet. I forbindelse med Bøler skoles 50-årsjubileum fikk Østensjøvannets Venners mangeårige leder Amund Kveim denne utmerkelsen, sammen med bl.a. forfatteren Tove Nilsen, skolenes rektor Anne-Lise Gjerde og Bøler

skolekors dirigent gjennom mer enn 30 år, Vigdis Oftung.

Tildelingen ble på ridderens vegne foretatt av Kai Ekanger som bl.a. trakk frem Amund Kveims mangeårige innsats i form av 8 år i bydelsutvalget, forfatter av mye lokalhistorisk stoff i boka «Bøler er stedet» og Sothøna, og selvfølgelig som leder av Østensjøvannets Venner.

Don Quijote står på sokkel, sentralt på Bøler senter.

I «Væbnerbrevet» heter det:

Jeg Don Quijote av Bøler gjør vitterlig at Amund Kveim for sine store fortjenester av Bøler

herved er utnevnt til min Væbner. Bøler, den 19.09.2007. Don Quijote.

Søppel i bekken

Av: Leif-Dan Birkemoe

Foto: Johan Mollatt

Fra tid til annen ser vi søppel og skrot som kastes ut i naturen. Det er ille, men på høsten i år ble det tømt et helt lass med søppel i form av papir, tomemballasje og ellers en god blanding av forskjellig skrot ut i Østensjøbekken rett ved siden av turveien, straks før oppstigningen til Manglerud. Søppelmengden var såpass stor at her måtte den være fraktet inn med bil og tilhenger. Hvem kan få seg til å foreta en slik absurd handling? Vi vet ikke, men

dette er ren vandalisme som er vanskelig å forklare. Miljøkriminalitet kan det nok også karakteriseres som, all den tid det skjedde i Miljøparken. Mange var det som meldte fra om griseriet og det endte med at Johan Mollatt og Odd Frode Ulbrandt fra ØVV tok seg av oppryddingen – et prisverdig miljøtiltak.

Assortert søppel i Østensjøbekken – et stygt sår i kulturlandskapet.

Grevling i Skulleruddumpa

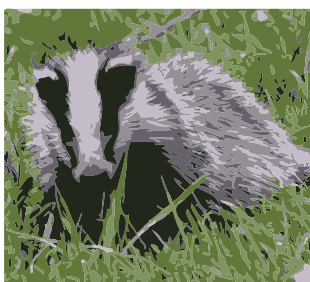
Tekst og illustrasjon: Audun Brekke Skrindo

Grevlingen er vanlig pattedyr i bymiljøet. Den var nok enda vanligere før men det er idag svært lenge mellom hver gang noen rapporterer arten. Den har tidligere ynglet på noen faste plasser innenfor det som nå er Østensjøområdet miljøpark, men det er mange år siden siste bekreftede yngling på disse plassene.

Det er interessant å kunne estimere sannsynligheten for at arten har forsvunnet for godt. Siste innrapporterte sikre observasjon av grevling innenfor miljøparken er Finn Gulbrandsen fra 16. april 2005. Denne grevlingen var på fullt firsprang langs Østensjøveien. Vi er interessert i alle observasjoner fra publikum for å danne oss et bilde av populasjonens størrelse og spredning i terrenget.

Undertegnede hadde selv et nært møte med arten i sommer. 29. juli var jeg helt på slutten av en treningsøkt på sykkel rundt

Østmarka. Jeg var nede i Skulleruddumpa og syklet på sykkelstien som går inne i den tette løvskogen øst for E6. Der er det vill, mørk og fuktig løvskog og fine forhold for den nattaktive grevlingen.

Det er sannsynlig at den yngler her. Individet som krysset over veien var ungt, kanskje fra i år, men jeg så den bare et kort sekund. Biologisk sett håper vi at det kanskje er noen grevlinger til overs i dette området som finner veien tilbake til Østensjøområdet miljøpark og formerer seg innenfor parkens områder.

Grevlingen er utsatt for mange myter. Den mest seiglivet myten er at den er svært aggressiv og løper etter deg for å bite deg så fort den ser deg. Og det spektakulære tipset på hvordan man skal redde seg unna går ut på at man må ha koks på innsiden av støvlene for at grevlingens kraftige kjever ikke skal brette beinet ditt tvers av. Med tanke på at den graver mest etter mark og insekter og småpattedyr blir dette en litt vel drøy historie for et dyr som er redd når den hører eller lukter et menneske som kommer i dens vei. For mange er kanskje hårene på den gamle klassiske barbérkosten til far det nærmeste man kommer en grevling i løpet av livet. Naturen i Skulleruddumpa og flere steder i miljøparken er klassiske grevlinghabitater og vi ønsker grevlingen velkommen tilbake til parken når den måtte finne det for godt.

Miljøtiltak – en miljøtrussel?

Tekst og foto: Amund Kveim

Viken fjernvarme har startet arbeidet med fremføring av fjernvarme fra Klemetsrud og nordover mot vår bydel. I skrivende stund er rørledningene fremført omtrent til Bakkeløkka og planlegges videreført over Ljanselva, langs Europaveien og deretter Enebakkveien. Bruk av fjernvarme er et utmerket miljøtiltak, men selve fremføringen kan stedvis være en miljøtrussel. Rørledningene planlegges lagt gjennom Østensjøområdet Miljøpark og vil da krysse reservatet.

Fra Abildsøkrysset er det planlagt at traséen skal gå langs Østensjøveien og passere vannet et stykke nord for broen og deretter følge Østensjøveien nordover mot Bryn. Ved Eterveien skal det være en forgreining med rørledning langs veien opp mot Bøler. På vestsiden skal man følge Enebakkveien. Disse trasévalgene vil medføre store inngrep i og ved sårbar

natur i Østensjøområdet. Arbeidet vil også, dersom det ikke settes begrensninger, kunne virke forstyrrende på dyre- og fuglelivet. Et annet moment er at graving i jordmassene erfaringsmessig medfører etablering av store bestander av fremmede plantearter (Kannandagullris m.fl.) som Østensjøvannets Venner årlig utfører et omfattende arbeid for å begrense.

Østensjøvannets Venner har overfor kommunen pekt på at alternative fremføringsakser burde vurderes, og at arbeidene burde sees i sammenheng med ønske om å få lagt høyspenningsledninger i bakken. Alle traséer i Østensjøområdet bør legges i veigrunn fremfor i naturen, og det bør settes klare krav til arbeidets utførelse og nødvendig etterarbeid.

Midtveis i oktober var rørledningene fremført til Bakkeløkka.

«Hundremeterskoger» – «grønne lunger» og «stille områder»

Bryn Atrium boligsameie er bygget rundt den opprinnelig skoglette kollen. Det er ikke mye som står igjen av «hundremeterskogen», men oppleves sikkert som et godt sted å bo.

Oslos «hundremeterskoger», «grønne lunger» og «stille områder» har fått stor oppmerksomhet i den senere tid. Diskusjonen om Markalov finner sted omtrent samtidig som Norge markerer 50 år med Friluftsløven. Debatten blir særlig spisset når miljø og oppvekstvilkår står i fokus.

Østensjøområdet miljøpark har både «hundremeterskoger», «grønne lunger» og «stille områder». Den ligger i byggesonen og har derfor ingen utmark hvor Allemannsretten må hevdes, slik Friluftsløven bestemmer. Det står ikke «Privat» langs turveiene, slik man gjerne kan møte i strandsonen. Hele miljøparken er åpen og tilgjengelig så lenge man forholder seg til reglene for ferdsel i naturreservatet og respekterer innmarka som også er vernet i henhold til kulturminneloven.

Vern om disse verdiene er vesentlig for at våre etterkommere skal kunne oppleve den samme natur- og kulturkvalitet. Vi har eksempler på hvordan det kan gå

når et område ikke er tilstrekkelig verneregulert.

Tett samfunn

Fetteiendommen var i sin tid et tett samfunn med fabrikker, arbeiderboliger og direktørbolig, omgitt av Mølledammen, (også kalt Fettdammen), en park med gangbroer, trapper og eksotiske planter. Klassisk kunst hørte med i miljøet. I dammen svømte det karpefisk og en liten jolle kunne brukes om man ønsket en tur på vannet. I parken rundt villaen Christinedal oppførte man seg rolig og kultivert. Men til eiendommen var det i sør en skogklett kolle som en fri boltreplass for barna i det lille samfunnet. Her var det mystikk og spenning, mye blåbær og litt tyttebær kunne plukkes i sesongen.

Verdsette verdiene

I august 2007 tar vi oss en rusletur med en som visste å verdsette verdiene i dette samfunnet, datter til riksantikvar og fabrikkeier Harry Fett, Inga Marie Gulseth, som opplevde eiendommen om

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

I februar 1998 ble det hugget i eventyrskogen. Det ble mange tømmerstokker, men «lissomskogen» står igjen og danner atriet i Bryn Atrium boligsameie i dag.

sommeren fra 1918 og frem til slutten av 1930-tallet. Fabrikkområdet er nå kun et hull i bakken og venter på neste etappe i utviklingen. Låven og fjøset er pusset opp, det samme med arbeiderboligen. De røde husene lyser opp samtidig som kontrasten mellom Bryn Senter og blokkene i Bryn Atrium boligsameie skriker litt i landskapet. Men villaen Christinedal er stort sett intakt som for 90 år siden, diskret tilbaketrukket, delvis omgitt av vegetasjon på nordsiden. Men fordums prakt kan fortsatt fornemmes ved Christinedal. Epletrær som en gang ga rikelig høst står noe bøyd og krokete av høy alder, men plener og blomsterbed vitner om godt stell. Eika som ble plantet i anledning Knut Hamsuns 60-årsdag har vokst seg stor og mektig etter 1919.

Tapet av «skoven»

Det som kanskje gjør kontrasten størst av alt på eiendommen er tapet av eventyrskogen i sør som var en del av hagen til Christinedal, den mer frie delen. Det var en grønn lunge, et uterom til avkoblenende turer for de voksne og en skog til utforskning og lek som inspirerte barnas fantasiverden. Et sted barna fikk være i

fred. Skogen var avgrenset av Gamle Østensjøvei (nå Harry Fettes vei) der den møtte Rognrudveien i sør.

Det å gå en tur i «skoven» var fast aktivitet for oss barna, forteller Inga Maria. Vi synes «skoven» er et litt snodig navn, men det blir raskt replisert med at det ikke er mer fremmed enn at vi i dag sier «skauen», mener hun. For de voksne var det satt ut 7–8 hvitmalte benker, om det var behov for en pause.

Skogholtet må engang ha vært i nærheten av det vi definerer som «hundremetersskogen». Og hva er igjen? Noen høye slanke furuer med sikt fra den ene boligblokken til den andre, dvs. tvers gjennom skogen. Det er prisverdig at det er satt ut benker, lekestativ og andre apparater som aktivitetsskapende innretninger. Det som

mangler er muligheten for mystikk og det å gå på oppdagelsesferd i de «dype skoger». Det var slik Inga Marie og hennes barndomsvenner opplevde det. Utforskningen av det ukjente innen rammen av det kjente skapte kreativitet. Nå er skogholtet ingen ordentlig skog, bare en slags «lissomskog». Slik fortøner den seg for en som opplevde skogen fra den gang det var en eventyrskog – før man fant opp ideen om fortetning. De små som bruker skogen i dag vet egentlig ikke om noe annet, så savnet er neppe til stede. Men tapet av «hundremeterskoger», «grønne lunger» og «stille områder» kan også bli tapet av livskvalitet dersom vi ikke forstår å verne om de rester som fortsatt finnes i byggesonen – Østensjøområdet miljøpark inkludert.

Ingar Marie Gulseth, datter til riksantikvar og fabrikkeier Harry Fett, minnes sine turer i eventyrskogen fra 1918 til slutten av 1930-tallet.

Hundremeterskoger

Ole Brumm, Nasse Nøff, Tigergutt og Tussi har sitt evigvarende grønne paradisi i den velkjente Hundremeterskogen. Nå vil friluftsliv- og naturvernorganisasjoner at flere barn og voksne i Oslo skal få nyte sine egne «Hundremeterskoger» midt i hovedstaden. Mål: Hindre at ledige arealer bare bygges ut til boliger eller parkeringsplasser.

Dagsavisen

Grønne lunger

Byens grønne lunger er viktige for helse, trivsel, lek og mosjon, miljø, luftkvalitet, støyreduksjon, biologisk mangfold og lokalt klima.

Nettverk for grønne lunger

Stille områder

Et stille område er et avgrenset offentlig tilgjengelig område egnet til rekreasjon og friluftaktivitet. Området skal være tilrettelagt for hvile, adspredelse og/eller fysisk aktivitet i omgivelser skjermet eller i god avstand fra dominerende støykilder.

Friluftsetaten, Oslo kommune

Årets siste fugletur

Nær 100 deltakere ble til en lang, lang rekke på turveien.

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Det var flittig bruk av kamera og kikkert.

Det bor mange fugleinteresserte rundt Østensjøvannet. Søndag 21. oktober dukket det opp rundt hundre deltakere til Østensjøvannets Venners tur med Audun Brekke Skrindo som ornitolog og guide. Et oppslag i Aftenposten torsdag 18. har nok mye av æren for at folk ble minnet om medlemsaktiviteten.

Det er utrolig hva et observant øye kan oppdage. Audun ga rask melding om laksand, toppdykker, sothøne, sivhøne,

hvitkinngås og diverse måker hvorav et eksemplar av arten, hettemåke, ble plukket ut for nærmere omtale. Dette er en kolonifugl som for lengst har forlatt vannet for i år, men det finnes altså enkelte som velger å bli utover til vinteren. Fire storskarv satt på sine stokker på Påskeøya ut for Bølerbekken. Et par individer ble observert svømmende, en fløy plutselig i stor fart rett over vannflaten, mens et annet eksemplar passerte over oss i god avstand. Audun forklarte at skarven gjerne må sitte på tørk før neste matsøk, som i stor grad dreier seg om fisk.

Av småfugler var det lite å se, selv om pilfink ble sett i et bjerketre og kjøttmeisen stadig lot seg beskue. Audun fikk plutselig se en flaggspett ved broen i sør, men det ble vist med hans egen observasjon. Fuglen forflyttet seg raskt og uten unødig oppstyr.

Rovfugl ble ikke observert, men Audun berettet at falken som bor like ved statsministerens kontor i regjeringskvartalet,

gjør gjerne tar seg en tur til Østensjøvannet på jakt etter duer.

Knoppsvanene som har hekket i Østensjøvannet de senere år, mislyktes i år. Det skyldes, mente han, at det ikke er plass til mer enn ett par. I år var det to par som forsøkte seg, noe som førte til strid med fatalt utfall. En enslig knoppsvane ble observert, trolig på et sted hekking vil bli forsøkt til våren. Med stadig erosjon av breddene og derav færre egnede hekkeplasser for særlig stor fugl, er det begrenset med plass rundt Østensjøvannet.

Ved sørenden av vannet var det mange fugler å få øye på.

Senk farten!

Rever påkjørt i Østensjøveien

Tekst og foto: Amund Kveim

Tidlig i september observerte vi to døde rever som åpenbart var påkjørt. Dette var sannsynligvis to av årets valper som vi på ettersommeren ofte kunne se lekende om kveldene ved hestebeitet litt lenger sør.

Bildet er tatt 8. september, ca. 100 meter nord for krysset Østensjøveien / Eterveien. (Bilene på bildet var ikke involvert i ulykken.)

Østensjøvannets Venner ønsker å rette en stor takk til bladets støtteannonsører!

 OBOS Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00	 JØLSTAD begravelsesbyrå Abildsø - Grorud senter Grefsen - Holtet - Kalbakken Smestad - St.Hanshaugen 22 79 77 00 (24 timer) www.jolstad.no
TA EN OPTISK SYNSPRØVE for briller og kontaktlinser Bøler Brillesenter & Ur A/S Vi mottar for reparasjon alle typer silueur, veggur og gulvur Bøler Senter . tlf 22 26 22 68	 JÆRNA Oppsal OPPSAL SENTER Tlf.: 400 04 250
✕ OPPSAL STORKIOSK ✕ MOX TIPPESENTER MOX Åpent: Ma.- Fre. 08 - 22 • Lø./Sø. 09 - 22 Vi har bankterminal Tlf.: 22 27 34 82	 Langtidsvirkende og effektiv ANTI - PERSPIRANT STOP 24 virker hemmende på svettekjertlene og reduserer svetteutsondringen Fås på apotek som roll-on, spray og krem A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler Tlf.: 22 78 26 00
BØLER APOTEK ditt Alliance apotek Mandag-Fredag 09.00-18.00 Lørdag 09.00-15.00 Bøler Senter, Bølerlia 2-4, 0691 Oslo - Tlf. 22 75 91 90	
OPPSAL APOTEK ditt Alliance apotek Mandag-Fredag 09.00-17.00 Lørdag 09.00-14.00 Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo - Tlf. 23 12 68 80	

Østensjøvannets Venner ønsker å rette en stor takk til bladets støtteannonserer!

 HYDRO TEXACO RYEN Enebakkveien 135, 0680 Oslo Tlf. 22 19 17 26 • Fax: 22 68 14 81 Vaskemaskin E-mail: hydrotexacoryen@netcom.no	 T.M. Bergersen A.S. Keramiske fliser Butikk/utstilling Åpningstider: Man-Fre: 09-17 • Tor: 09 - 19 • Lør: 10-15 Enebakkveien 123, Pb. 218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01		
 MENY MANGLERUD MANGLERUD SENTER Åpningstider: Tlf.: 22 75 77 00 Man. fre. kl. 9-20 Fax.: 22 75 77 01 Lørdag kl. 9-18		Motor Forum AS Oslo Mitsubishi - Chevrolet Fiat - Alfa Romeo Østre Akervei 70 - Tlf. 23 05 36 00	
LAMBERTSETER UR & OPTIKK Synsundersøkelse Briller • Kontaktlinser Tlf.: 22 28 02 41	 Selskapsmat Tlf. 22 67 64 90	 Lugg, men ikke rett takk! Ta vare på den du er AUSTER Salon & Academy Bryn Senter Linderud Senter Storo Storsenter Oppsal Senter Campus BI Torgbygget Nydalen Skøyen www.auster.no	
Støtt opp om din nærbutikk Gardiner . Sengetøy Dameklær <i>H. P. Kjørwik & Co</i> Oppsal Senter • Tlf.: 22 75 70 40	 MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET Tlf. 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68 EKEBERGVEI, 145, 1378 OSLO		
 AUTOTEAM RAFIKKSKOLE Manglerud Senter Tlf.: 22 26 34 07 / 920 69 963			
 GLASS EKSPERTEN 30% PÅ INNRAMMING HENTER OG BRINGER BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 22 26 52 59			
BARRA Når du skal merkes Kompetansesenter for industriell produktmerking og profilering BARRA AS Christinedal, Harry Fettsv. 10 Pb. 130 Bryn, 0611 OSLO Tlf. 22 76 02 02, Fax 22 27 12 55 post@barra.no, www.barra.no			

**Østensjøvannets Venner ønsker å rette
en stor takk til bladets støtteannonsører!**

BERGERSEN VANN og VARME a.s. Autorisert rørleggermester Ryenstubben 7, 0679 Oslo Tlf. 22 76 70 20 • Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no	DROGSETH Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no	life HELSEBODEN Oppsal Senter, Tlf. 22 27 87 40 Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12
KNUT FURULUND A/S GLASSMESTER Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5 c, 1153 Oslo Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no	Ned i vekt enkelt og effektivt Tlf.: 22 26 05 17 www.bodycarenorway.com	
Alliance apotek Lambertseter ditt Alliance apotek Velkommen Vi har åpent alle dager: kl. 09 00-17 00 • Lørdag kl. 09 00-14 00 Langbølgen 1 1150 Oslo Tlf. 23 384060	Ingus biloppretting & lakkering Bilskadesenteret på Ryen Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01	

HÅNDVERKSBYGG AS
Tømrmester og Entreprenørforretning
Byggemelding/Prosjektering
MESTERHUS
Høyenhallvn 2, 0667 Oslo
Tlf.: 23 12 71 70
www.handverksbygg.no

**NYBYGG - TILBYGG
REHABILITERING**

 **Malermester
Harald Askautrud A/S**

Tlf. 22 57 84 70 Faks 22 57 84 65

- ★ Inn- og utvendig malerarbeid
- ★ Tapetsering
- ★ Gulvbelegg
- ★ Konsulentbistand

 Malermester MLF
— fagkunnskap gir trygghet.

www.askautrud.no
Kontoradresse:
Ryensvingen 9, 0680 OSLO
E-post: askautrud@askautrud.no

Linerle hekket hos hestene

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Linerle (*Motacilla alba*) trives i kulturlandskapet og har lært seg å leve tett innpå menneskene. Den er en svært tilpasningsdyktig art og ikke minst en opportunist når det gjelder oppfinnesomme og finurlige reirplasseringer. Fra litteraturen finnes det historier om linerler som hekker innunder en bil, bare den står parkert lenge nok. At linerla griper de mulighetene den får fikk vi et fint bevis på ved Østensjøvannet denne sommeren.

Uansett hvor trafikert det måtte oppleves inne i en midlertidig stall hekket et linerlepar inne i hestenes foringshus i «Ormelunden» (løvskogholtet som ligger rett vest for krysset mellom Østensjøveien og Eterveien). Her hadde linerla funnet seg en boks på veggen hvor den kunne legge eggene sine. Nå skal det sies at linerla neppe lar seg stresse av en hest, og disse to skapningene lever nok i

hver sin verden uten å plage hverandre nevneverdig. Men selvfølgelig er det en mulighet for at hesten utilsiktet kan dytte borti en slik boks som henger på veggen. Dette kunne fått katastrofale følger for ungene som bare veier noe få gram og lett kunne havne på gulvet/bakken lenge før de var istand til å komme i skjul på egen hånd.

Når reiret ble fotografert første gangen var det 6 egg i reiret. Hun må ha vært i god kondisjon og sett for seg lyse tider i møte, siden dette må ansees som stort kull i Norge. Hunnen, som bygger reiret alene, nektet ved mitt første besøk å forlate eggene.

Når reiret ble fotografert for andre gang var det minst 5 unger som hadde klekket. Det kan ha vært en sjetten unge under de andre fem, men jeg løftet ikke på dem for

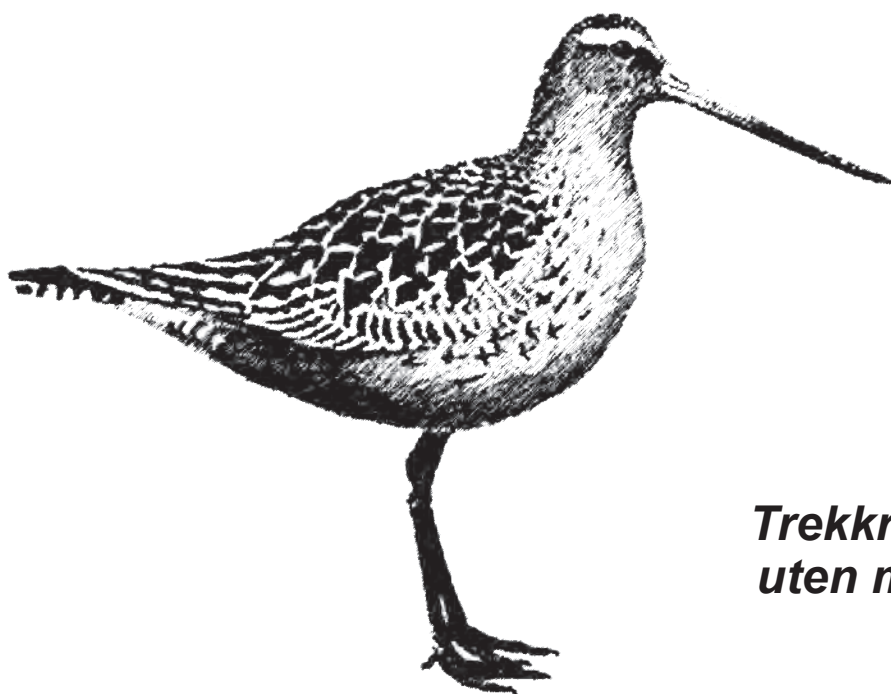
å sjekke. Foreldrene må ha vært ute på en langtur for å sanke mat, for jeg hadde nok av tid til å fotografere kullet deres uten at noen foreldre reagerte i nærheten. Begge linerleforeldrene forer og passer ungene, og det tar i gjennomsnitt 13 dager å klekke eggene. Deretter går det et par uker til i reirskåla før de første ungene prøver seg ut på egenhånd.

Bildet er tatt 6. juni og ungene hadde ikke mange dager igjen før de skulle begynne å trene opp flyvemusklene. Vi håper at de klarte å komme seg avgårde.

Vi takker hesteeier Britt Høyer Grimnes for også å ha våket over disse skjøre dunungenes start i livet.

Linerleungene som vokste opp i hesteskuret ved Østensjøveien.

Trekkrekord – uten mellomanding

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Noen ganger oppdager menneskeheten spektakulære fenoméner i naturen som er så overveldende at vi ikke ante det var mulig. Fuglenes trekkruiter slutter aldri å målbinde oss. Muligheten til å sette små radiosendere på fuglene har gitt oss innblikk i detaljert kunnskap om hvordan enkeltindivider forflytter seg i terrenget. Under studiet av trekkruiter i Øst-Asia har man satt radiosender på arten lappspove (*Limosa lapponica*). Denne arten er ikke sett ved Østensjøvannet ennå, men er flere ganger observert på Øyeren, så en dag svinger den kanskje innom her også.

Kart over rundreisen til den radio-merkede lappspoven.

Arten hekker langs hele det nordlige Russland og over til Alaska, trekker helt ned til Australia for å overvintre der. Populasjonen som befinner seg i Alaska har ekstra lange strekninger over Stillehavet for å komme fra hekkeplassen til vinterkvarteret. Det var under registrering av hvor lange strekninger fuglene flyr uten mellomanding at forskere fra Alaska Science centre og The University of Auckland oppdaget den nye rekorden. En lappspove tok av fra North Island (New Zealand) og fløy sammenhengende til Yalu Jiang (nord i Gulehavet utenfor Kina). Distansen den tilbakela var 10 200 kilometer. Med tanke på at det er 2500 kilometer i luftlinje mellom Lindesnes og Nordkapp blir det en ufattelig avstand for oss mennesker.

Det er i lys av slike oppdagelser man skjønner hvor viktig det er at våtmarker vernes. Tenk deg hvor inderlig fuglen håper at det er mulig å få litt hvile når den lander etter en så lang tur. Hvis den skulle jages av badende turister, overivrige naturfotografer eller løse hunder på en badestrand kan alle skjønne hvordan det ville gå med de fuglene.

Tenk på innsatsen fuglene legger i trekket neste gang du ser en plog med gress eller en stor stærflokk over vannet vårt.

Stor salamander i miljøparken!

Tekst: Audun Brekke Skrindo

10. mai 2007 blir stående som en av de store herpetologiske datoene i miljøparkens historie. (*Hepetologi* er læren om amfibier og krypdyr). Denne dagen oppdager Patrik Sebastian Brekkås en stor salamander i Manglerud skolehage.

Patrik Sebastian Brekkås, som fant stor salamander på Manglerud.

Salamandere, vi har to arter i Norge, er arter som har store krav til habitatene de lever i og tåler lite ødeleggelser. Oslo kommune har satset store ressurser i tid og penger på restaurering av dammer som huser amfibier. Det er derfor gledelig hver gang man oppdager salamander på steder man ikke var klar over at de fantes.

Salamanderen lever et skjult liv i fuktige omgivelser og er svært sårbar for uttørring. Derfor er dette ikke en dyregruppe vi kjenner godt.. Lettest er det å påvise den i dammene. Men dette funnet beviser at den kan foreta lange vandringer på leit etter nye leveområder. Kilder fra tidligere rapporter kan peke i retning av de fuktige dragene på vestiden av Abildsø gård og langs Enebakkveien kan ha vært områder hvor salamandre har holdt til.

Det er i tillegg opprettet en liten dam inne på hestebeitet til Abildsø gård som kan ha vært et viktig bidrag til at det nå er salamandre på utvandring i området vårt. Dette vil følges nøye opp i årene som kommer.

Dessverre har det ikke vært mulig å få tak i noen skarpe bilder av dette individet, men de bildene som foreligger er gode nok til å gjøre en artsbestemmelse av dyret.

Stor salamander (*Triturus cristatus*).

Sauebeite på Bakkehavn i 2008

Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen

Foto: Paul Fekjær.

Etter utstrakt møtevirksomhet med en rekke instanser har Østensjøvannets Venner startet de praktiske forberedelser for å sikre seg sau på beite ved Bakkehavn gård fra og med våren 2008. Hver lørdag i høst har observante turgåere kunnet registrere fra to til fem ØVV'ere opptatt med å banke gjerdestolper ned i grunnen rundt Olaf Larsens gamle gård. Innhegningen blir på ca. 900 løpemeter. Hensikten er å hindre gjengroing av kulturlandskapet og å få flere arter beitedyr inn i Miljøparken. Mattilsynet har godkjent prosjektet.

Kulturlandskapet i Oslo og Akershus har høy bevaringsverdi. Problemet er som ellers i landet der man slutter med aktivt jordbruk og bruk av beitedyr, landskapet gror igjen. For å forhindre dette samarbeider Østensjøvannets Venner og Bydel Østensjø om beiteprosjektet. Innhegningen lages av gjerdestolper som bankes ned i bakken med håndkraft ved hjelp av en såkalt stolpebanker. Foreningen har lånt en av Friluftsetaten og gått til

innkjøp av en egen stolpebanker for at to lag skal kunne arbeide samtidig. Etter at stolpene er på plass skal sauegjerde og grind monteres. Beiteområdet er lagt slik at hovedstien over gården i nord-syd retning ikke berøres.

Det blir utslipp av sauer til våren. Hovedkontakt i Bydel Østensjø er Tommy Grotterød fra bydelsadministrasjonen. Videre har Friluftsetaten, Havnehagen friluftsbarnhage, Abildsø bo- og rehabiliteringssenter (ABR), Beitepatruljen til Norges Vel og Abildsø gård deltatt med planleggingen. De tre sistnevnte institusjoner har også vært med på befaring for å bestemme gjerdetrasé. Beiteområdet knyttes også til sansehagen til ABR slik at beboerne her får ta del i prosjektet. Barn og ansatte i Havnehagen friluftsbarnhage vil ta seg av enkel stell av sauene i form av oppsyn og at det er tilstrekkelig tilgang på vann i den tiden barnhagen holder åpent.

Asgeir Føyen fra Abildsø gård og Lise Nicoline Hartvigsen fra Nittedal har bidratt med tips om oppsetting av gjerde. Sistnevnte er også eieren av de sauene som skal beite her til sommeren. Hanne Sickel fra Beitepatruljen BA, Norges Vel, har gitt verdifull veiledning.

Finansieringen av prosjektet er et samarbeid mellom flere parter, ikke minst har Østensjø Kulturutvalg bidratt med støtte til innkjøp av gjerdestolper. Det er også gitt tilsagn om tilskudd fra Regionkontor Landbruk.

Tore Nesbakken (til venstre) og Johan Mollatt slår stolpebankeren ned. Bakkehavn gård i bakgrunnen.

Stor snabelsvermer – 6 år siden sist

Tekst: Audun Brekke Skrindo
Foto: Bård Bredesen

Noen av de virkelig store insektlarvene i Norge er så spektakulære at du skjønner du har en foran deg når du ser den. Slik er det med Stor snabelsvermer (*Deilephila elpenor*) 14. august 2001 ble det oppdaget et individ i sørenden av Østensjøvannet. Den ble behørig fotografert og bilder av den på våre nettsider.

Denne arten finnes i to fargevarianter og under luking av kanadagullris ble den grå varianten funnet på to uavhengige plasser av henholdvis Bård Bredesen og Audun Brekke Skrindo. Den ene ble funnet rett ved Huldreberget (Østensjø gård) og den andre i den nye renseparken til Langerudbekken.

Svermerne er relativt store insekter som er kvelds- og nattaktive i voksen alder. De fleste artene i denne gruppen går på vingene i skumringen, derav navnet tussmørkesvermere.

Kilde www.nhm.uio.no/norlep/

B L E T I L

Lavere fartsgrense fra sommeren 2007

Tekst og ill.: Audun Brekke Skrindo
Foto: Leif-Dan Birkemoe

I lang tid har det vært ivret for at bilenes maksimalhastighet i Østensjøveien skulle forandres fra 60 til 50 km/t. I 2007 ble dette endelig en realitet. For mange er det stressende å kjøre saktere når de føler at «de skal jo bare...». Men for et rådyr, en ung vimsete rev eller kanskje våre egne unger kan det være forskjellen mellom liv og død om bilen hadde 50 eller 60 km/t. Mange bilister ligger av gamle vane 10 km/t over fartsgrensen fordi man har hørt fra alle og enhver at speedometeret er kalibrert for å vise litt mer enn den reelle hastigheten og at fartsmåleren til politiet godkjenner noen få kilometer.

En bil som kjører fra rundkjøring ved Brynseng til bomringstasjonen på Abildsø og holder 60 km/t hele veien vil bruke kun 30 sekunder kortere tid enn en som kjører i 50 km/t. Benytt heller disse 30

sekundene til å nynne på en fin sang eller tenk på noe godt når du kjører forbi vannet neste gang.

God tur!

Skiltet i Østensjøveien rett sør for rundkjøringen ved Haakon Tvetersvei.

Floke i utløpet

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Østensjøbekken har svært liten vannføring noe som skyldes at utløpet er regulert til fordel for kulverten eller tunnelen som fører vannet frem til Alna ved Bryn jernbanestasjon. Utløpstunnelen, som vi finner på nordvestsiden av vannet, ble bygget tidlig på 1960-tallet, for å sikre tilstrekkelig avløp, spesielt i flomperioder. Ved inngangen til tunnelen er det bygget inn en hjelpeinnretning, en hevert, som trer i kraft ved et bestemt vannstands nivå. Populært kalles den «Slurpen» fordi den nærmest slurper eller sluker vannet. For å hindre at planterester, død fisk og annet rask ikke setter seg fast i gitteret foran utløpet er det montert lenser i form av rør og et såkalt skjørt til å fange opp dette rasket. I sommer, i perioder med store nedbørsmengder, har det vært noe mer oppsyn enn vanlig med «Slurpen» for å kontrollere at den virker etter hensikten. Egentlig er det Vann- og avløpsetaten som har ansvaret, men det er ikke alltid de er på pletten når det røyner på.

Vi ser her hvordan lense-skjørtet, etter litt omplassering, fortsatt ligger foran gitteret med hevertinnløpet til høyre mot fjelleskrenten, populært kalt «Slurpen». For enkelthets skyld sier man gjerne «Slurpen» om hele utløps-systemet. Lenserørene har delvis sunket med derav liten effekt for å stoppe rusk og rask fra å drive mot gitteret.

Det som oppstod i august var at ett av lenserørene, trolig pga av lekkasje, delvis sank og at lense-skjørtet forskjøv seg slik at det lå som et dekke mot gitteret og hindret vannet i å renne inn i kulverten og dermed ut av Østensjøvannet. Noe måtte gjøres på kort varsel, ellers ville vannstanden øke mer enn det som var forsvarlig. Det er særlig breddene og øyene som utsettes for unødig erosjon ved større endringer i vannstanden. I

hekkeperioden kan det bety oversvømmelse av reir med derav fatal utgang for et stort antall fugleegg.

Odd Frode Ulbrandt drar i tauet som er festet i lense-skjørtet. Oppgaven var å frigjøre gitteret slik at vannet rant uhindret inn i kulverten. Den ene rørlensen stikker opp av vannet.

Det er Johan Mollatt som er «damvokter» og hadde de beste fortutsetninger til å løse opp i floken. Han fikk med seg to som kunne stille på kort varsel, Odd Frode Ulbrandt og Leif-Dan Birkemoe. Selve kulvertområdet er gjerdet inn og porten låst. Damvokteren har normalt nøkkel, men fordi det er to låser oppstår det gjerne misforståelser. På området ligger det en liten jolle som Vann- og avløp disponerer til oppsynsarbeidet.

Johans beretning

Johan forteller følgende om operasjonen: –Som vanlig måtte vi kripe langs fjellet for å komme inn. Det viste seg at heverten gikk og hvorfor den skulle gjøre det i dag, skjønner jeg ikke med bare 7 cm vannstand. Sikkert for å gjøre vår operasjon vanskeligere. Noe av forklaringen kan nok ligge i at måleren stod på innsiden av lense-skjørtet og altså viste feil vannstand. Først løsnet jeg båten fra tjoring til gitteret. Den var festet med en 5 meter lang kjetting.

Både lenserør og lense-skjørt hadde løsnet fra sine fester på den andre siden av utløpet. Båten ble satt på vannet og Leif-Dan og jeg krøp ombord.

Først festet vi et tau til skjørtet som lå fast mot gitteret i «Slurpen», som knurret sint. Leif-Dan var en stund redd for at vi ville bli sugd inn i kulverten og ende nede i Alna, men ble beroliget da han så hvor smalt slurpeutløpet var.

Vi dro oss mot lensefestet på babord side. Det var busker og kratt å forsere, rene Amazonas. En stund sto vi fast. Alle dro

hver sin veg, jeg i busker og kratt, Leif-Dan i lina som vi hadde festet i skjørtet og Odd Frode tviholdt i enden av kjettingen. Han ville ikke slippe oss utpå.

Der lå vi. Så slapp Odd Frode kjettingen og jeg nøkket til, med den følge at Leif-Dan datt på rumpa ned i forpiggen. Uten å skade seg, heldigvis. Under hele denne dragkampen tviholdt «Slurpen» på skjørtet. Med mer vannpress hadde vi ikke greid det.

Etter mye strev ble rørlens og skjørtelens festet til land på yttersiden av utløpet. Enda hadde ingen falt overbord. Det syntes værgudene ikke noe om og pøste vann ned over oss så vi ble kliss, men humøret var like bra.

Skjørtet var veldig langt og Odd Frode halte og dro og vi prøvet å komme inn til land, men fast lå vi og regnet pøste ned. Så viste det seg at den 5 meter lange kjettingen hadde surret seg fast i bunn. Etter mye hal og dra løsnet den og vi kom i land, ganske våte, men Leif-Dan og jeg er vant til våte opplevelse i Østensjøvannet. Skjørt- og rørlense ble nå festet på vår side til solide trær med dobbelt halvtstikk. Båten ble halt på land og snudd. Så var jobben utført av tre fornøyde ØVV-medlemmer, slutter Johan sin beretning.

Selve spalten inn til heverten («Slurpen») er smal, ikke mer en noen cm høy og 1 m bred. Det sterke vanntrykket mot «Slurpen», som økte på etter at skjørte-lensen var fjernet, forårsaket en sterkt durende lyd som faktisk gjorde det vanskelig å høre hva vi sa til hverandre. Lyden kan på enkelte dager høres helt bort på Østensjøveien som en dyp dur.

Johan Mollatt staker seg tilbake etter at rørlense og skjørtlense er manøvrert foran utløpet. Presset av vannet mot utløpet var sterkt, men han klarte å komme i land.

Nytt fra Oslo Elveforum

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

målsetting om en blågrønn by. Han er også samarbeidspartner ved realiseringen av Oslos visjon om en bærekraftig og økologisk utvikling.

I juni mottok Oslo Elveforum og foreningens rådgiver og tidligere sekretær Sigurd Tønsberg Bymiljøprisen 2007 for å ta vare på de blå og grønne verdiene i Oslo generelt, og spesielt for sikring og gjenåpning av elver og bekker i byggesonen. Tilrettelegging av de grønne kantsonene

Prisvinnere flankert av ordfører Per Ditlev-Simonsen i bystyresalen 8. juni 2007. Oslo Elveforums leder Tor Holtan-Hartwig (i midten) med Bydelsprisen 2007 (21. mai mottok han St. Hallvardsmedaljen) og foreningens rådgiver og tidligere sekretær Sigurd Tønsberg også med Bydelsprisen 2007. Foto: Kjersti Thoen.

langs vassdragene for naturopplevelse og rekreasjon er også et satsningsområde som ble trukket fram ved prisutdelingen.

Senere i juni mottok Oslo Elveforum Venstres miljøpris 2007 av Ola Elvestuen. Prisen representerer både en takk og honnør til Oslo Elveforum for det foreningen har etablert av miljøbevegelse i Oslos politiske miljø i løpet av få år, og for alt det som er

Oslo Elveforum er et samlende, koordinerende frivillig fellesorgan for elvegrupper og foreninger som har sin virksomhet ved Oslos 10 vassdrag inklusiv Østensjøvannet. Foreningen har vært utsatt for det reneste «prisras» i 2007.

Det startet i mai med St. Hallvardsmedaljen til foreningens leder Tor Holtan-Hartwig. Ordfører Per Ditlev-Simonsen uttrykte at det er særlig hans innsats for byen gjennom arbeidet i Oslo Elveforum at han ble hedret med Oslos høyeste utmerkelse. Han var initiativtaker til opprettelsen av Oslo Elveforum i 1999 og er fortsatt pådriver i arbeidet med rehabilitering og gjenåpning av Oslos vassdrag med

Det var Båtservice som stod for transport med «Operabåten» fra Rådhusbrygga til Paulsenkaia vis a vis Operaen.

utrettet ikke minst i løpet av det siste året. **Østensjøvannets Venner gratulerer med prisene!**

I forbindelse med «Åpen dag» 26. august, i regi av Statsbygg (Operaen) og Statens vegvesen (senketunnelen), hadde Oslo Elveforum stand på Paulsenkaia i tillegg til to «Operabåter» i drift denne dagen, henholdsvis fra Rådhusbrygga og i nedre del av Akerselva gjennom kulverten fra Vaterlandsparken. Det var et forsøk på å revitalisere elvas utløp og gjennom det tenke noe «veneziansk» i Oslos havneområde.

Fakkelvandringene langs Alna 13. september og langs Akerselva 20. september lokket tusener til stemningsfull vandring med underholdning. Les mer om Oslo Elveforum på www.osloelveforum.org.

En ribbåt, kalt «Operabåten», på Akerselvas nedre del. Den er her på vei inn i kulverten under jernbanesporene, med destinasjon Vaterlandsparken.

Mandarinand (*Aix galericulata*) – art nr 218

Den var et hunnfarget individ med den karakteristiske lyse nebbtuppen som skiller den fra brudeand (som også er sett i Osloområdet i år).

Denne østasiatiske arten holdes mange steder i Europa som parkfugl. Noen av disse rømmer og forekommer gjerne som spredte enkeltindivider over hele vestpalearktis. Det er gjort usikre anslag på at så mange som 10 000 fugler kan konstant være på rømmen i vår verdensdel. Som regel sees hanner siden disse har spektakulær fjædrakt og er grunnen til arten holdes i fangeskap. Dette dreier seg altså ikke om en villlevende art som har forvillet seg helt fra Øst-Asia og kommet helt hit.

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Foto: John Sandøy

Så skulle heller ikke 2007 passere uten at vi fikk en ny fugleart på listen vår. 12. september i år oppdaget Aslak Tronrud en mandarinand ved Østensjøvannet.

Mandarinanda ble fotografert flere ganger under oppholdet og den siste observasjonen som er meldt inn er 25. september.

Svanene i 2007

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Vi har nå hatt knoppsvanene (*Cygnus olor*) hekkende fast ved Østensjøvannet siden de kom tilbake i 2001. I 2007 skulle det vise seg at det ikke ble noen hekking. Telling og adferd som ble observert i 2006 og 2007 kan tyde på at det var to par som prøvde å etablere seg. Men det ser ikke ut til at Østensjøvannet

er stort nok til at to par kan hekke der. Iallfall var det hele våren tilstede minst tre individer. Siden det er sannsynlig at en knoppsvane ble tatt av rev eller hund i fjor kan den gjenværende knoppsvane fra dette paret ha vært på utkikk etter ny partner. Det kan hende at det derfor til stadighet var to beilere som aldri helt ble enige om hvem som var den rette

kongen av Østensjøvannet i 2007. Mot slutten av sesongen ble også 4 individer sett, så vi kan bare gjette på at ett av disse mulige to parene får nok ro i 2008 til igjen å hekke. Når dette nummeret av Sothøna gikk i trykken ble det bare observert ett individ igjen, som sikkert forsvinner ut til kysten så lenge isen ligger på Østensjøvannet.

Heggspinnmøll – utbruddet i 2007

*Tekst: Audun Brekke Skrindo
Foto: Leif-Dan Birkemoe*

Noen ganger kan enkelte insektarter spise opp alt grønt materiale i en hel skog. Det kan se fryktinngytende ut og mange blir urolig for at skogen er død for alltid. I spinnmøllfamilien (*Yponomeutidae*) finnes det en rekke arter som i årevis kan forekomme spredt og med få individer. Sannheten er antagelig at de bygger seg opp sakte i antall før de brått eksploderer i antall, slik vi så i 2007. Store områder på østlandet hadde utbrudd av heggspinnmøllen (*Yponomeuta evonymella*). Spinnmøllene er små hvite møll som er dekket med spredte svarte prikker som voksne. Vingelengden er rett over 1 cm, så det er ikke så store dyret. Larvene er grønnhvite med to svarte prikker per kroppssegment. Larvens hode er svart.

Heggspinnmøllen har flere lignende arter som har spesialisert seg på andre tresorter, for eksempel eplespinnmøll og rognspinnmøll. Piltrær, morell og hagtorn har også egne spinnmøllarter. Som vi kan ane av disse navnene er det flere av artene som kommer i konflikt med menneskene de gangene det er utbrudd i avlingene.

Voksne hunner legger egg i grupper på bladene. Etter å ha lagt eggene dekker hun de til med et skjold som består av et stivnende sekret som hun lager selv. Larvene klekker underskjoldet, men overvintrer

Til venstre har larvene hyllet inn et naturreservatskilt i silkespinn. Bildene over, til høyre og under viser hvordan larvene kan snauspise alt grønt materiale på vertstreet.

sammen under der. Våren etter gnager de seg ut og begynner spisingen.

Larvene har den egenskapen at de kan spinne silketråder. Når mange individer lever sammen danner dette spinnnet beskyttende nett. Silketråden kan også benyttes til å senke seg ned i sikkerhet hvis larven føler seg truet på noen måte. Mange har sikkert opplevd å finne slike larver hengende i luften over stien. Når tråden ikke synes kan det noen ganger se ut som larven svever fritt i luften.

Hvis hunnene ett år får lagt ekstra mange egg og dødeligheten til larvene er liten

får vi utbrudd i populasjonen som kan nå uante mengder. Hele bestander av trær mister alle bladene og står igjen med nakne grener og stamme. Selv om det oppleves groteskt av mange så er det ikke nødvendigvis slik at skogen i sin helhet dør av det. Selvfølgelig blir det lite tilvekst på veden i slike perioder, men trærne tåler et svakt år. Utbruddene hos mange av disse artene går i sykluser og forekommer ikke mange år på rad. Da ville de nok situasjonen sett annerledes ut for trærne.

Bogerudmyra i Stortingets spørretime

Av Eirik Wærner

Det er ikke hver dag at Østensjøvannet og Bogerudmyra er oppe som tema i Stortingets spørretime, men det skjedde i juni i år. Da stilte stortingsrepresentant Odd Einar Dørum (V) et spørsmål til miljøvernministeren om Bogerudmyra.

Bakgrunnen var et utspill som Verdens Villmarksfond (WWF) hadde om å frede to forekomster av rik sumpskog ved Ljanselva og Bogerudmyra. -Vil regjeringen gjennom den nye naturmangfoldloven legge opp til at kommunene ikke kan omregulere arealer til formål som bidrar til å ødelegge naturmangfoldet, ville Dørum vite.

I svaret sitt sa miljøvernminister Helen Bjørnøy bl.a.: -I Biomangfoldlovutvalgets forslag til ny naturmangfoldlov legges det opp til at kommunene gjennom forslaget om utvalgte naturtyper skal få et økt ansvar for å ta vare på naturverdier i kommunale planer etter plan- og bygningsloven. I følge utvalget skal det for utvalgte naturtyper gjelde spesielle hensyn som skal ivaretas ved utøving av offentlig myndighet, i første rekke etter plan- og bygningsloven. Målet er ikke at hver enkelt lokalitet av naturtypen skal vernes, men at naturtypens fortsatte eksistens i Norge sikres. Forslaget om utvalgte naturtyper inngår i departementets arbeid med ny naturmangfoldlov, svarte Bjørnøy.

Dørum konkluderte med at han syntes dette var et uvanlig uklart svar, og han la til: -Det uklare svaret viser at statsråden ikke har klar nok tenkning om hva som skal til for å sikre det biologiske mangfoldet i de mest kontroversielle områdene. Odd Einar Dørum sier til Sothøna at han vil følge med når naturmangfoldloven kommer til behandling i Stortinget, og at Oslo Venstre til følge nøye med på hva som skjer med Bogerudmyra.

Rik sumpskog

Finnes i strandkanten langs næringsrike vann, eller i næringsrike forsenkninger. Vegetasjonstypen er begrenset til sørøst-Norge, og ligner på svartorsumpskog. Ofte er trolig vegetasjonstypen dannet ved grøfting av svartorsumpskog. Lokaliteten ved Bogerudmyra huser to truede planter (rødlistede): Stautstarr og tuestarr. I tillegg finnes det sjeldne insekter her.

Utseendet på Bogerudmyras vernede areal, visualisert på den nettbaserte tjenesten «Naturbase». Kilde: Direktoratet for Naturforvaltning.

Vadedammens rehabilitering, snart ett år etter...

Vadedammen, før rehabiliteringen.

Rehabiliteringen av Vadedammen var nødvendig. Store deler av dammen var grodd igjen. Dybden av vannet i de forskjellige områdene var blitt for grunn, og de artene som dammen var tiltenkt i utgangspunktet var ikke tilstede. Rehabiliteringen som nå er gjennomført har som hovedmål å hindre ytterligere gjengroing, men også ta vare på den som habitat for amfibier og igjen gjøre dammen attraktiv for flere fuglearter. Det vil bli spennende om vi klarer å begrense forstyrrelsen fra mennesker som passerer dammen.

Tekst og foto: Audun Brekke Skrindo

Den 10 år gamle vadedammen ble i 2007 rehabilitert i halvparten av sitt areal. Dette for at ikke inngrepet skulle være for kraftig. Nå gjenstår det å vedlikeholde området mens man venter på at inngrepet skal bære frukter.

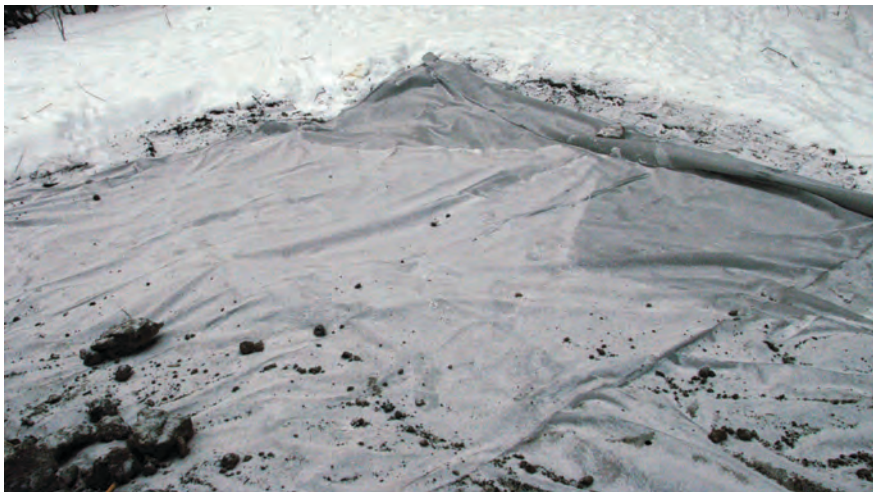
Masser fra bunnen av Vadedammen legges opp i voller langs turveien.

Eksisterende kummer blir undersøkt og oppgradert til de nye masseprofilene i terrenget.

Fase 1 er over og det er naturlig å vente noen år med å rehabilitere de områdene som denne gangen ikke ble rørt i det hele tatt. Amfibier, fisk og mange virvelløse dyr overvintrer i frosne og snølagte områder. Nå skal individer av de samme artene få lov til å flytte inn i de restaurerte områdene. Vi skal følge ekstra nøye med i dammen til våren i 2008 for å se hva vi kan finne av liv. Fjerning av takrør langs vannkanten i dammen ble utført seinhøstes i år, for at vadefugler skal føle seg enda mer velkomne.

Restaureringen har samtidig blitt gjenstand for utprøving av nye metoder. Rett vest for Vadedammen vokste den svært uønskede hageplanten parkslirekne. Denne rasktvoksende hageplanten som er så vanskelig å utrydde har spredd seg fra Asia til store deler av verden og regnes

Den tekniske duken TS10 N(5) som skal hindre parkslirekne å vokse opp der den allerede har etablert seg. Duken ble deretter dekket av jord og leire fra bunnen av vadedammen.

Med nennsom hånd er en gravemaskin et flott verktøy som kan lage de mest delikate bunnprofiler. Det hjalp at bunnen var stivfrossen leire som var lett å forme.

Befolkningen ble informert ved plakater ute i terrenget om hva som foregikk ved Vadedammen.

blant de aller verste invaderende arter. Ved Vadedammen er det prøvd ut en teknikk, man legger en duk over plantene for deretter å fylle oppå med masser fra Vadedammen. I tillegg har man svidd av områder hvor man tror nye skudd kan komme opp, gjennom hele sommeren 2007. Friluftsetaten benytter dette som forsøksfelt for å se om det kan gå an å bekjempe arten på denne måten.

Vi takker Friluftsetaten ved Bård Brede- sen for initiativet og samarbeidet med prosjektet og ser fram mot neste trinn. I tillegg konstaterer vi at alt gravearbeidet er utført med minimal slitasje på øvrig natur i området og vi takker de utøvende arbeiderne for dette, under ledelse av Torstein Skjaker.

Nå ønsker vi alle tilbakemeldinger fra dere om hva dere observerer i dammen. Dette vil bemerkes spesielt i fugletellinger og observasjon av andre dyregrupper. Du er velkommen til å sende inn observasjoner til naturtips@ostensjovannet.no.

God tur til Vadedammen!

Sprøytesåing på vollene rundt Vadedammen

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Etter at gravemaskinene hadde gjort sitt og danderingen av vollene rundt Vadedammen var avsluttet, bar breddene fortsatt preg av anleggsarbeid. Man stod derfor overfor alternativet om å la naturen innta området gradvis i løpet av sommeren, eller hjelpe det hele i gang med å så de grå vollene. Vollene var nærmest som hardstampet jord

Sprøytesåingen gikk raskt for seg, som å vanne med hageslange.

og leire med liten egenevne til raskt å få det nødvendige grønnskjæret. Været var i denne perioden varmt og tørt. Friluftsetaten besluttet derfor å sprøyteså vollene. Det består i at man blander gressfrø med et bindemiddel av cellulose og gjødsel som sprøytes på med slange. Frøblanding ble i vektprosent oppgitt slik: 55% *Festuca rubra rubra* (rødsvingel), 35% *Festuca ovina* (sauvesvingel), 10% *Agrostis capillaris* (engkvein).

Den 12. juni, ble ca. 3000 liter av blandingen sprøytet ut over vollene.

For å unngå unødig tråkk på vollene i etableringsfasen ble det slått opp plakater som forklarte hva som var gjort.

Gresset spirte forholdsvis raskt og et grønnskjær kom nokså tidlig til syne. På ettersommeren var det ingen ting som tydet på at det her hadde vært et anleggsområde.

Ny pumpe til Vadedammen

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Ved fylling av Vadedammen, etter at rehabiliteringsarbeidene var avsluttet, sviktet pumpen som bringer vann fra Østensjøvannet over i Vadedammen. Det førte til at ny pumpe måtte installeres. Pumpen starter når gatelyset tennes. Om våren og sommeren som har en kort periode med gatelyset tent, kan det ta litt tid å fylle opp dammen, dersom ikke nedbøren hjelper til. Og skulle det bli for mye vann renner det ut i Østensjøbekken via et avløpsrør. I sommer har det til tider ikke vært behov for å pumpe vann, det har den rike nedbøren sørget for.

Johan Mollatt med den nye pumpen klar for montering.

B-blad

Ettersendes ikke ved varig adresseforandring, men
returneres med opplysninger om riktig adresse.

Returadresse:

ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo

Stokkand (Anas platyrhynchos)

Foto: Kjell Germeten